

507096

פ ר ק י א ב ו ת

VAGY

A RÉGI RABBIK'

ERKÖLCSTUDOMÁNYA,

RAPSODIAI OKTATÓ MONDATOKBAN.

FORDÍTTATOTT S JEGYZETEKKEL

VILÁGOSÍTATOTT

ROSENTHAL MÓRIC

ÁLTAL.

ÁRA 36 KR. PENGÓ.

B U D Á N,

A MAGYAR KIR. EGYETEM' BETŰVEL

1841.

U. O. D. A. A.

1857

U. O. D. A. A.

U. O. D. A. A.

U. O. D. A. A.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

U. O. D. A. A.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

U. O. D. A. A.

U. O. D. A. A.

U. O. D. A. A.

U. O. D. A. A.

A
JÓTÉVŐ S TUDÓS
SCHWIMER DÁVID

ORVOS ÚRNAK,
SZERETETBŰL S HÁLAÚL

AJÁNlja

A FORDITÓ.

פ ר ק ר א ש ו ן

כָּל־יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם תֵּבָא שְׁנֵי־אֲמֹר וְעַמְּךָ
כָּלֶם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶד מִטְּעֵי מַעֲשֵׂה יָדַי
לְהַתְּפָאֵר :

א מֹשֶׁה קָבַל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמִסֵּרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ וִיהוֹשֻׁעַ
לְזַקְנִים וְזַקְנִים לְנָבִיאִים וְנָבִיאִים מִסֵּרָהּ לְאֲנָשֵׁי כְּנָסֶת
הַגְּדוּלָּה . הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין
וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה וַעֲשׂוּ סִיג לְתוֹרָה :

ב שָׁמְעוּן הַצַּדִּיק הָיָה מְשִׁיבֵי כְּנָסֶת הַגְּדוּלָּה הוּא
הָיָה אוֹמֵר עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל תּוֹרָה
וְעַל הָעֲבוּרָה וְעַל גְּמִילוּת חַסְדִּים :

ג אֲנִסְיֹנִים אִישׁ סוֹכֵו קָבַל מִשְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק הוּא הָיָה
אוֹמֵר אַל תִּהְיוּ בְּעַבְדִּים תְּמַשְׁמְשׁוּן אֶת־הָרֵב עַל מַנְת

Első Szakasz.

Minden Izraelitának van része a jövődő életben, így van ez megírva a szentírásban is (Ésaiás 60, 21.): A te néped mind igaz lészen, mind öröké örökségül birja e földet: s azoknak palántájoknak esemetéje az én kezemnek gyümölose lészen, hogy én dicsőitsem.

1. Móses a Zionon nyerte a törvényt s általadta azt Jo'suének, Jo'sue az *öregeknek*, a véneknek, a vénnek a látnokoknak, a látnokok a nagy gyűlés férfainak. Ezek a következő három oktató mondatokat hagyák emlékül: Légyetek vigyázók az ítéletben, sok tanítványokat fogadjatok fel, s vonjátok korlátot a törvény körül. —

2. Simon az igazságos a nagy gyűlés utolsó férfainak egyike, tanítá: Három dolgon nyugszik a világ: törvényen, isteni tiszteleten s jó tetteken. —

3. Antigonász az igazságos Simon tanítványa, szokta mondani: Ne legyetek hasonlók ama szolgálkhoz, kik az Urnak szolgálnak, de csak azon nézetből hogy

לְקַבֵּל פָּרֶס אֶלֵא הָיוּ בְעַבְדִים הַמְשַׁמְשִׁין אֶת־הַרֵב שְׁלֵא
עַל מְנַת לְקַבֵּל פָּרֶס וַיְהִי מוֹרָא שְׁמַיִם עֲלֵיכֶם:

ד יוסי בן־יועזר איש צדקה ויוסי בן־יוחנן איש
ירושלים קבלו מהם יוסי בן־יועזר איש צדקה אומר
יהי ביתך בית ועד לחכמים והיו מתאבק בעפר רגליהם
והיו שותה בצמא את דבריהם:

ה יוסי בן־יוחנן איש ירושלים אומר יהי ביתך פתוח
לרוחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם
האשה באשתו אמרו קל וחמר באשת חברו מכאן
אמרו חכמים כל־המרבה שיחה עם האשה גורם רעה
לעצמו ובוטל מדברי תורה וסופו יורש גיהנם:

ו יהושע בן־פרתיה ונתאי הארכלי קבלו מהם
יהושע בן־פרתיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר
והיו דן את־כל־האדם לבן זכות:

ז נתאי הארכלי אומר הרחק משכן רע ואל תתחבר
לרשע ואל תתיאש מן הפורענות:

jutalmat nyerjenek ; hanem hasonlitsatok ama szolgálkhoz, ki az Urnak szolgál, de minden jutalomra való tekintet nélkül, akkor leend nemes hódolatotok.

4. A Zeredabeli Joe'ser fia Jose, s a Jerusálemi Jochanán fia Jose az élőbeniek tanítványi voltak. A zeredabeli Joeser fia Jose mondá: a te házad a bölcsék' gyűlö helye legyen, fedezd be magadat lábaik' porával¹⁾ s vágyakodással szívd magadba az ő szavokat. —

5. A Jerusálemi Jochanán fia Jose mondá: a te házad az úcára nyiljék, hogy a szegények legyenek laktársaid, s ne üzz túlságos tréfát az asszonnyal. Ha igaz ez saját feleségedről, annyival inkább igaz felesébrátod' feleségéről; a honnan a bölcsék szokják mondani: Ki az asszonnyal túlságos tréfát üz, az maga szolgáltat önmagának okot a bünre, elhanyagolja a vallás parancsolatit, s önként vonja magára a poklot. —

6. Jó'sua a Prachia fia, s Nithai az Árbelita, az élőbenniek tanítványi. Jó'sua a Prachia fia mondá: Szerez magadnak tanítót, szerezz barátod s minden embert jó oldaláról ítélj. —

7. Nithai az arabelita mondá: Távozz a rossz szomszédától, ne társalkodj az istentelennel, mert a büntetés bizonyosan nem marad el. —

1) Ezen oktató mondat a keleten divatozó szokásra céloz, hol a tanítványok tanítójuk lábaikoz ültek.

ח יְהוּדָה בֶּן־טַבָּאי וְשָׁמְעוֹן בֶּן־שֹׁטֵחַ קִבְּלוּ מֵהֶם
 יְהוּדָה בֶּן־טַבָּאי אוֹמֵר אֶל תַּעַשׂ עִצְמָךְ כְּעוֹרְכֵי הַדְּיָנִין
 וּבְשִׂיתָיו בְּעַלֵּי הַדִּין עוֹמְדִים לִפְנֵיךָ יְהוִי בְּעֵינֶיךָ
 בְּרָשָׁעִים וּבְשׁוֹפְטִים מִלִּפְנֵיךָ יְהוִי בְּעֵינֶיךָ בּוֹכָאֵין
 בְּשִׁקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת־הַדִּין:

ט שָׁמְעוֹן בֶּן־שֹׁטֵחַ אוֹמֵר הוּי מְרַבָּה לְחַקוֹר אֶת־
 הָעֵדִים וְהוּי זְהִיר בְּדַבְרֶיךָ שְׁמָא מִתּוֹכֶם יִלְמְדוּ לְשִׁקֵּר:
 י שְׁמַעְנָה וְאַבְטְלוּיִן קִבְּלוּ מֵהֶם שְׁמַעְנָה אוֹמֵר אַהֲב
 אֶת־הַמְּלָאכָה וְשָׂנֵא אֶת־הַרְפָּנוֹת וְאַל תִּתְּוֹדַע לְרָשׁוֹת:

יא אַבְטְלוּיִן אוֹמֵר חֲכָמִים הוֹדְרוּ בְּדַבְרֵיכֶם שְׁמָא
 תְּחֻכּוּ תוֹבָת גְּלוֹת וְתִגְלוּ לְמָקוֹם מִיַּם הָרַעִים וְיִשְׁתּוּ
 תַּתְּלִמִּידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ וְנִמְצָא שֵׁם שְׁמַיִם
 מִתְּחִלָּה:

יב הַלֵּל וְשָׁמִי קִבְּלוּ מֵהֶם הַלֵּל אוֹמֵר הוּי מִתְּלַמְּדוֹ
 שֶׁל אַחֲרָיִן אוֹהֵב שְׁלוֹם וְרוֹדֵף שְׁלוֹם אוֹהֵב אֶת־הַתְּפִירִית
 וּמְקַרְבֵּן לַתּוֹרָה:

8. Jehuda Tabbai' fia, s Simon Schotach' fia, az előbeniek' tanítványi voltak. Jehuda Tabbai' fia mondá: mint bíró ne tedd magad egyszersmind ügyvéddé; ha a felek előtted állnak, úgy kell őket nézned mint a kik büntetésre méltók, s ha el bocsátád őket, általad is szintén vétketleneknek kell nekik tekintetniök, mihelyest magukat az ítéletnek aláveték. —

9. Simon a Sotach' fia mondá: szigorúan vizsgálj meg a tanukat; de azért előrevigyázó légy vallatásidnél, hogy ne kénytelenítessenek a hazugságban keresni menedéket. —

10. Schemája s Abtalion az előbiek' tanítványi voltak. Schemája mondá: kedveld a munkát, gyűlöld a tisztlet rangot, de egyszersmind ne enged magad hatalom által megvesztegettetni. —

11. Abtalion mondá: Ti bölcssek vigyázók legyetek előadástkban, mily könnyen adhatnátok okot lélektévelygésre, s nyithatnátok utat oda hol a leg veszedelmesb források vannak; tanítványaitok kik titeket követnek, isznak azokból s kénytelenek lesznek elveszni; s ennek következése leend, hogy a legmagasabb' neve megszenteltelenítettétek. —

12. Hillel s Schamai az előbeniek' tanítványi. Hillel mondá: légy hasonló az Áron tanítványihoz, szeresd a békét, egyeség után törekedj, szeresd az embe-
reket s vezesd őket a törvényre. —

יג הוא היה אומר נגיד שמה אבד שמה ודלא מוסיף
 יסף ודלא יליף קטלא חיב ודאשתמש בתנא חלף:
 יד הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני
 לעצמי מה אני ואם לא עכשו אימתי:

טו שמי אומר עשה תורתך קבע אמר מעט ועשה
 תרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות:
 טז רבן גמליאל היה אומר עשה לך רב והסתלק מן
 הספק ואל תרבה לעשר אמדות:

יז שמעון בנו אומר כל ימי גדלתי בין החכמים ולא
 מצאתי לגוף טוב משתיקה ולא המדרש עקר אלא
 תמעשה וכל המרבה דברים מביא חטא:

יח רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים
 העולם קים על האמת ועל הדין ועל השלום שנאמר
 אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם:

כפי תנניה בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא
 לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות
 שנאמר יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

13. Ugyan az mondani szokta: ki hurét el akarja terjeszteni, elveszti azt, kinek ösmerete nem növekszik, fogy; ki másokat nem tanít halálos büntetést érdemel, s ki a nemes tudományokkal kereskedést üz, az elvesz.

14. Továbbá szokta ez mondani: ha én nem vagyok elég magamnak, ki lehetne az? de ha magamat csupán önmagamra szorítom, mit használok akkor? s ha most nem munkálódóm, tehát mikor? 1)

15. Schamai szokta mondani: tartosságot szerezz tanulmányodnak; keveset ígérj sokat tarts meg, s minden embereket nyájjas arcal fogadj. —

16. Gámhel Rabban mondá: szerezz magadnak tanítót, hogy a kétségeskedést elkerüld; ne szoktasd magad' a tizednek gondolat szeréni megadására.

17. Simon kinek fia mondá: Én minden napjaimat a bölcsék közt éltem le s az emberre nézve hasznosbat nem találtam, mint — a halgatás; a tanítvány nem is fő dolog, hanem a gyakorlás; sok fecsegés kárt okoz. —

18. Rabban Simon Gámliel fia mondá: három dologon alapúl az erkölcsi vilárendszer: igazság-törvény-szolgáltatás- s egyességen; az irás mondja: igazságot s részrehajlatlan jogot vigyetek bé ítélőszéketeikbe. (Zacharias 8, 16.)

Rabbi Chanania Akaschia' fia megjegyzé: a magasztalt szent fölakarta Izráelt világositani: azért adott nékie oly sok tanításokat s törvényeket; erre mutat eme hely is: „Az örökévaló kegyelemnél fogva azt kívánja, hogy a törvény tenyészzen, s elterjedjen“. (Esaiás 42, 21.) —

1) A bölcs Hillel úgy látszik hogy לִי אֲנִי kifejezés alatt az arisztotelesi autarkie-t (*αὐταρκεία*) érti, melyet Garve bár nem eléggé világosan ön meglegedésének (Selbstgenügsamkeit) fordít. Az ön meglegedés az arisztotelesi eszme szerint nem csak az ember' ön személyébeni szükségleteire vitetődik, hanem azon szükségleteire is, melyek őt mint társas s mások közt működő lényt-érdeklík. Ezen eszme vezeté a mi Rabbinkat is ezen oktató mondatra.

פ ר ק ש נ י

א רבי אומר איזו תיא דרך ישרה שיבור לו האדם
 כל-שהיא תפארת לעשה ותפארת לו מן האדם והיו
 זחור במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן
 שכרן של מצות והיו מחשב הפסד מצוה בנגד שכרה
 ושבר עברה בנגד הפסדה הסתכל בשלשה דברים
 ואין אתה בא לידי עברה דע מה-למעלה ממך עין
 רואה ואוזן שומעת וכל-מעשיך בהפך נכתבים :

ב רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה
 תלמוד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת
 עון וכל-תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת
 עון וכל העוסקים עם הצבור יהיו עוסקים עמהם לשם
 שמים שזכות אבותם מסייעתם וצדקתם עומדת לעד
 ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם :

Második Szakasz.

1. Rabbi mondá: melyik a helyes ösvény, melyet az ember magának válasszon? az mely a teremtet dicsőíti, s önmagának embertársai tiszteletét vivja ki. A csekély parancsolatra éppen oly lelkiösmérettel figyelmezz, mint a fontosra, mert te a betöltött parancsok' jutalmazó érdemét nem tudod megkülömböztetni. — De számítsd föl valamely bétöltött parancsból eredő földi veszteséget, az azt követő örök jutalom' ellenébe, és valamely bűn' ideigleni hasznát, az arra következő végtelen veszteség' ellenébe. Három dolgokra ügyelj s nem bűnhödédesz. Ne feledd tudni illik a mi fölötted van: a mindentlátó szem, mindent halló fül, s tetteidnek kitörülhetetlen emléke. —

2. Rabban Gamliel Rabbi Jehuda Hanasi fia tanította: a tudományt valamely kereset' ágával összekötni dicséretes; mert a mind kettőbeni szorgalmas törekvés elrezzenti a vétkes gondolatokat; közönségesen az oly tudomány mely semmi kézi mű által nem gyámolítatik, végtére el lesz hanyagolva s bűnöket szül. Mind azok kik a közönség' ügyeivel foglalkodnak, a mellet magasabb hivatásukra is útat nyissanak, melyre őket elődeiknek tiszta munkássága bátoríthatja, kinek törvényszerű bánásmodjok maradandó emlékül szolgál; majd akkor tinéktek (utódok) tulajdonítom a nagy érdemet, mintha az saját művetek volna. —

ג הווי זהירין ברשות שאין מקרבין לו לאדם אלא
 לצורך עצמן נראין באותהבין בשעת הנאתו ואין עומדין
 לו לאדם בשעת דחקו:

ד הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה
 רצונך כרצונו בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון
 אחרים מפני רצונך:

ה הלל אומר אל תפרוש מן הצבור ואל תאמין
 בעצמך עד יום מותך ואל תדין ארתי חבךך עד
 שתגיע למקומו ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע
 שסופו להשמע ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא
 לא תפנה:

ו הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ
 חסיד ולא תבישן למד ולא תקפדו מלמד ולא כל
 חמרבה בסחורה מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל
 להיות איש:

ז אף הוא ראה גלגולת אחת שצפה על-פני המים
 אמר לה על דאמפת אטפוד וסוף מטפיד יטופין:

3. Légyetek vigyázok ama hatalmasokkal való társalkodásban, kik ön haszonbúl a közönséges emberekhez leereszkednek, nyájasságot színlenek míg hasznok kívánja, de soha sem segítenek valakin ha rájuk szorúl.

4. Ez tanítá továbbá: kövesd az Isten' akaratját, mint ha az saját akaratod volna; így telyesítendi vágyad', mintha azon vágy önakarátja volna; s áldozd föl vágyadat akaratjának, hogy ő mások' kívánságaikat a te akaratodnak föl áldozza. —

5. Hillel tanítá: Ne vond el magad a közönségtől; ne hidj magadnak egész haláloed napjáig; ne itéld felebarátodat míg magad' helyhezetébe nem tevéd; ne adj elé olyan tárgyat, mely el nem fogható azon merészkedésből, hogy azt végtére el kelletik fogadni; s ne mond: majd ha időm lesz magamat világosabban kifejezem, — lehet, hogy talán nem leend. —

6. Ő mondá tovább: a pallérozatlan nem retteg semmi büntőtől; a tudatlan nem lehet igazán kegyes; az igen félték semmit nem tanul, a türelmetlen nem tanítónak való, ki különböző foglalatosságokba vegyül egyben sem nyer belátást, s ott hol férfiakra van szükség, igyekezz magad' mint férfiú kitüntetni. —

7. Egykor meglátott ezen bölcs egy a viztükrén úszó kaponyát: s eként szóla hozzá: minthogy te mást vízbe öltél, téged is vízbe dobtak, de a kik vízbe dobtak, végre magok is vízbe merültek. —

ח הוא היתה אומר מרבה בשר מרבה רמה מרבה
 נכסים מרבה דאנה מרבה נשים מרבה כשפים מרבה
 שפחות מרבה זמה מרבה עבדים מרבה גזל מרבה
 תורה מרבה חיים מרבה ישיבה מרבה חכמה מרבה
 עצה מרבה תבונה מרבה צדקה מרבה שלום קנה שם
 טוב קנה לעצמו קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העולם
 הבא :

ט רבן יוחנן בן זבדי קבל מהלל ומשמיי הוא היה
 אומר אם למדת תורה הרבה אל פתויק טובה לעצמך
 פי לבך נוצרת. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן
 בן זבדי ואלו הן רבי אליעזר בן חורקנוס ורבי יהושע
 בן חנניא ורבי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל
 ורבי אלעזר בן ערך :

י הוא היה מונה שבחם רבי אליעזר בן חורקנוס
 בור סוד שאינו מאבד טפה רבי יהושע בן חנניא אשרי
 יולדתו רבי יוסי הכהן חסיד רבי שמעון בן נתנאל ירא
 חטא ורבי אלעזר בן ערך כמעין חמתנבר :

יא הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בבקף

8. Ugyan azt szokta mondani: minél több hús, annál több féreg; minél több jószág, annál több gond; minél több asszony annál több csalatás; minél több nő cseléd, annál több fajtalanság; minél több szolgál, annál több lopás; — s minél több tanulmány, annál több élet boldogság; minél több iskola, annál több bölesség; minél több tapasztalat, annál mélyebb be látás; minél nagyobb törvényszeretet, annál szorosb egység. Ki magának jó hirt szerze, biztosítá földi lételét, de a ki ösmereteket szerzett, az örök életet nyerte meg. —

9. Rabbi Johanán Sachai fia Hillel és Schamai tanítványa, a következő mondatot hagyá emlékül: bár menyire műveléd magad a tudományokban valami nagy érdemet ne tulajdoníts magadnak, mert ez a te rendelésed itt alant. —

10. Öt jeles tanítványi voltak ezen Rabbinak: Rabbi Elieser Hyrkanosz fia, Rabbi Josua Chanania fia, Jose a főpap, Rabbi Simon Nathanael' fia s Rabbi Eleasar Aroch fia. —

11. Ő eként dicséré meg őket: Rabbi Eleasar hasonlú a mésszel betapasztott vizfogóhoz, melyben egy esöp sem vész el. Rabbi Josuaról mondá: Üdv annak,

מאזנים ואליעזר בן-הורקנוס בכף שניה מכריע את-
כלם:

יב אבא שאול אומר משמו אם יהיו כל-חכמי
ישראל בכף מאזנים ואליעזר בן-הורקנוס אף עמהם
ואלעזר בן-ערך בכף שניה מכריע את-כלם:

יג אמר להם צאו וראו איזו היא הרה טובה שידבק
בה האדם רבי אליעזר אומר עין טובה רבי יהושע
אומר חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב רבי שמעון
אומר הרוחה את-הנולד רבי אלעזר אומר לב טוב
אמר להם רוחה אני אר-דברי אלעזר בן-ערך
מדבריהם שבכלל דבריו דבריהם:

יד אמר להם צאו וראו איזו היא הרה רעה שיתרחק
ממנה האדם רבי אליעזר אומר עין רעה רבי יהושע
אומר חבר רע רבי יוסי אומר שכן רע רבי שמעון אומר
חלטה ואינו משלם אחד חלטה מן האדם כלות מן
המקום שנאמר לוח רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן
רבי אלעזר אומר לב רע אמר להם רוחה אני את-

ki őt szülte. Rabbi Joseról főpapról: ő emberbarát. Rabbi Simonról ő kerüli a bünt, s Rabbi Eleazarról Aroch' fiáról: ő egy fölbuzgó forrás.

12. Ugyan ő nyilvánítá: ha Izráel' minden bölcsei egy mérlegben volnának Elieser pedig a Hyrkanosz fia a másikba, mind azokat túl nyomná. Abba Saul pedig ezen itéletet az ő nevében eként mondá ki: ha Izráel minden bölcsei egy mérlegben volnának s velök együtt Elieser is a Hyrkanosz fia, Eliasar pedig az Aroch' fia a másikban, ő maga mindnyájokkal föl érne.

13. Egykor ezen Rabbi Jochanán mondá tanítványnak: menjetek s fontoljátok meg melyik a legjobb tulajdon melyre az embernek magát szoktatni kell? Rabbi Elieser mondá: legjobb tulajdonnal bir a jót akaró szem 1); Rabbi Josua mondá: az igaz barát; Rabbi Jose mondá: egy nyájas szomszéd; Rabbi Simon mondá: ki a következtést előre el látja; Rabbi Eliasar mondá: a nemes szív. Melyre Rabbiok eként nyilatkozott: Én az elsőséget az Eliasar Aroch fia itéletének adom, mert az ő véleményében egyszersmind mindnyájak' véleménye foglalkozik.

14. Máskor szintén föl szólítá őket: vizsgáljátok meg, melyik a legrosszabb tulajdon, melyen az embernek túl kell adnia? Rabbi Elieser mondá: az irigy szem; Rabbi Josua: a hamis barát, Rabbi Jose: a rossz szomszéd; Rabbi Simon: ki kölcsönöz s vissza nem fizeti, mindegy akár embertől, akár Istentől kölcsönözött legyen; mert az irás így szól. „Az istentelen kölcsönöz s nem fizeti vissza, a kegyes pedig jótékony s adakozó.“ (Solt. 37, 21.) Rabbi Eliasar mondá: a rossz szív.

1) A mely embertársai' szükségleteit mintegy kikémléli, s azokon segíteni törekszik; az erkölcsan' értelme szerint „az irgalmas szemű megáldatik; mert megosztja kenyerét a szegénnyel.“ (Péld. 22, 9).

דברי אלעזר בן-עזר מדבריהם שבכלל דבריו
דבריהם:

טו הם אמרו שלשה דברים רבי אליעזר אומר יהי
כבוד חברך חביב עליך כשליך ואל תהי גוף לכעוס
ושוב יום אחד לפני מיתתך והוי מתחמם בנגד אורן
של חכמים והוי זהיר בנחלתן שלא תבזה שנשיבתן
נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב ולחישתן לחישת
שרף וכל דבריהם בנחלי אש:

טז רבי יהושע אומר עין חרע ויצר חרע ושנאת
הבריות מוציאין את האדם מן העולם:

יז רבי יוסי אומר יהי ממון חברך חביב עליך כשליך
והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירשה לך וכל-
מעשיך יהיו לשם שמים:

יח רבי שמעון אומר הוי זהיר בקריאת שמע ובתפלה
ובשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים
ותחנונים לפני המקום שנאמר בירחוק ורחום הוא

Melyre Rabbijok eként nyilatkozott: én az elsőséget Eliasár az Aroch fia' ítéletének adom mert az ő véleményének tartalma minden ájotokét magába foglalja.

15. Ezen tanítványok' mindenike még három elvet állítá föl. Rabbi Elieser mondá: barátod becsülete éppen oly drága legyen előtted mint tenmagadé, azért ne gerjedj könnyen haragja. Jobbitsd meg magad' egy nappal haláloed előtt. Melegedj a bölesek tüzénél, de szenöket is vedd tekintetbe, ne hogy megne égesd magad 1) mert marásuk mint a roka marás, csipésök — mint scorio' csipése, s sziszegésök — mint kigyó sziszegés, s minden ítéleteik mint izzó pará's. —

16. Rabbi Josua mondá: irigység, bujaság s ember gyűlölés által el vész az ember.

17. Rabbi Jose mondá: felebarátod' javai éppen oly becsesek legyenek előtted, mint sajátid. Előre készülj magadnak tudományt szerezni, mert az nem marad reád örökségül, s tetteid isteni elhivatásból keletkezzenek. —

* 18. Rabbi Simon mondá: légy áhitatos a Schma olvasásánál s imádkozás közben, de ne alatszonyítsd le a könyörgést szokot formákká, hanem szeretetet s irgalmat ébressz a mindenhol jelenlévő előtt: mert meg

1) Az az szorosán kell figyelmezned tanításaikra, bár mily semmit jelentőknek látszanak is azok, s nem kell azokat mint csekélységeket elvetni, vagy éppen ki gunyolni; mert még a kialudtnak látszó szén is csilloghat s éghet. Barát-ságunk' elvesztése, mely szerénytelenség' s képzelt túlnyomó értelmekbeni bizakodás következte lehet; valamint fölöttedi ítéletük s véleményük' nyilvánítása is, egész éltedre káros befolyással lehet.

אָרְךָ אַפִּים וּרְב־חֶסֶד וְנָחֵם עַל-הָרָעָה וְאֵל הַתִּי רָשָׁע
בְּפָנָי עֲצֹמֵךְ:

יט רבי אלעזר אומר הווי שקוד ללמוד תורה ועד
מחשבת שישב לאפיקורים ודע לפני מי אתה עמל ומי
הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך:

כ רבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרבה
והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל חפית דוחק:

טז הוא תיה אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא
אתה בן-חורין להבטל ממנה אם למדת תורה הרבה
נחתנין לך שכר הרבה ונאמן הוא בעל מלאכתך
שישלם לך שכר פעלתך ודע שמתן שכרן של צדיקים
לעתיד לבא:

רבי חנניה בן-עקשיא אומר רצה תקדוש ברוך הוא
ליבות את-ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות
שנאמר יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויגדיר:

van mondva „ő nagy kegyű s irgalmú, hosszútűrő végtelen szeretettel, s el fordítja a gonoszt“. De ne légy magad iránt sem igazságtalan.

19. Rabbi Elasar elé terjeszté: különös figyelmet fordíts a törvény tanulására hogy a szabadszellemit meg czáfolhasd; gondold meg kiért hajtod végre fáradtságos munkádat, s ösmerd meg mesteredet, ki törekvésed' jutalmát megadja.

20. Rabbi Tarphon megjegyzé: a nap rövid, a munka sok, a munkások restek, a jutalom szembetűnő, s a mester komolyan öztönöz.

21. Ugyan az mondá továbbá: Nem vagy ugyan kötelezve, hogy a munkát telyesen bevégezd, de nem is vagy fölmentve, hogy magad alúla egészen ki vond; ha különösen a vallásos rendszabályokat gyakorlád; különös jutalom is van számodra határozva, s mestered biztosít is, hogy munkásságod' jutalmát megfizetendi, de tudd meg hogy a kegyesnek meg ígért jutalom' kiosztása, csak a jövő életben történik meg.

Rabbi Chanania Akaschia' fia megjegyzé: a magasztalt szent fölakarta Izráelt világosítani, azért adott nékie oly sok tanításokat s törvényeket; erre mutat eme hely is: „Az örökévaló kegyelménél fogva azt kívánja, hogy a törvény tenyészzen, s elterjedjen“. (Ésaiás 42, 21.). —

פ ר ק ש ל י ש י

א עֲקֵבִיא בֶן מַחֲלָאֵל אוֹמֵר הַסְּמַל בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים
 וְאֵין אִתָּהּ בָּא לִידֵי עֵבֶרָה דַּע מֵאֵין בָּאת וְלֵאן אִתָּה
 הוֹלֵךְ וְלִפְנֵי מִי אִתָּה עֵתִיד לָתֵן דִּין וְחֻשְׁבּוֹן מֵאֵין
 בָּאת מִסְּפָּח סְרוּחָה וְלֵאן אִתָּה הוֹלֵךְ לְמָקוֹם עֶפְר
 דְּמָה וְתוֹלְעָה וְלִפְנֵי מִי אִתָּה עֵתִיד לָתֵן דִּין וְחֻשְׁבּוֹן
 לִפְנֵי מִלְךְ מַלְכֵי תְּמֻלְכִים תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא :

ב רַבִּי חֲנִינְיָא סֵגֵן הַפְּתָנִים אוֹמֵר הוּי מִתְּפַלֵּל בְּשִׁלּוּמָה
 שֶׁל מַלְכוּת שְׂאֵלְמָלָא מוֹרְאָה אִישׁ אֶת־רַעְהוּ תִּים
 בְּלַעוּ :

ג רַבִּי חֲנִינְיָא בְּרִי-תַבְרִיּוֹן אוֹמֵר שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין
 וְאֵין בִּינֵיהֶם דְּבָרֵי תוֹרָה תְּרֵי זֶה מוֹשֵׁב לְצִים שְׂנֵאֲמַר
 וּבְמוֹשֵׁב לְצִים לֹא יֵשֵׁב אֲכָל שְׁנַיִם שְׂוִישְׁבִין וַיֵּשׁ בִּינֵיהֶם
 דְּבָרֵי תוֹרָה שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם שְׂנֵאֲמַר אֲז נְדַבְרוּ

Harmadik Szakasz.

1. Akabia a Mahalalel fia tanítá: Három dolgokra figyelmezz, s soha nem esel a bünn hatalmába: gondold meg honnan eredtél, hová menendesz egykor, s ki előtt kell egykoron számolnod; honnan eredtél? undorító folyadékból; hova mégy egykoron? azon helyre hol por, féreg s bogarak vannak; s ki előtt kell egykoron számolnod? a király előtt, ki minden királyok' királya, a legszentebb előtt, dicsértessék ő!

2. Rabbi Chanina a főpap helyettese mondá: imátkozz a kormány jólétéért, mert ha semmi tisztelet nem volna iránta, úgy elevenen nyelné el egyik ember a másikat. —

3. Rabbi Chananja Theraidon' fia terjeszté elé: ha két személy össze ül s beszédjök nem terjed ki vallásos vi'sgálatokra, úgy az gunyolók' ülése, melyről mondatik: ne ülj a csufolódók közzé¹⁾ a hol pedig ketten egyesülve ülnek, s beszédek vallásos tartalmú, közöttük Isten dicsősége van a mint mondatik: „ha az Istenfélők beszélgetnek, reá figyelmez az Úr s meg halja, s béjegyeztetik az előtte a dicsőség' könyvébe az istenfé-

1) Solt. 1, 1.

יֵרָאִי יי אִישׁ אֶל־רַעְהוּ וַיִּקְשֶׁב יי וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר
 וַזְכָּרוֹן לְפָנָיו לִירְאֵי יי וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ. אֵין לִי אֱלֹהִים שְׁנַיִם
 מִזֵּן אֶפִּילוֹ אֶחָד שְׁיוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁתְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שְׂכָר. שְׁנַאֲמַר יֵשֵׁב בְּדָר וַיְדַם כִּי נָטַל
 עָלָיו:

ד רבֵי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֶחַן אֶחָד
 וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דְּבַרֵי תוֹרָה בְּאֵלּוֹ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי
 מִתִּים. שְׁנַאֲמַר כִּי כָל־שְׁלֶחָנוֹת מְלֹאוֹ קִיא צֹאֵה בְּלִי
 מְקוֹם: אֲבָל שְׁלֹשָׁה שְׁאָכְלוּ עַל שְׁלֶחַן אֶחָד וְאָמְרוּ עָלָיו
 דְּבַרֵי תוֹרָה בְּאֵלּוֹ אָכְלוּ מִשְׁלֶחָנוֹ שֶׁל־מְקוֹם. שְׁנַאֲמַר
 וַיְדַבֵּר אֵלַי זֶה הַשְּׁלֶחַן אֲשֶׁר לִפְנֵי יי:

ה רבֵי חֲנִינְיָא בֶן־חֲכִינְיָא אוֹמֵר הַגְּעוֹר בְּלִילָה וְתַמְתְּלָךְ
 בְּרַךְ יְחִידִי וּמִפְנֵה לְבוֹ לְבַטְלַת חֲרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ:

ו רבֵי נְחוּנְיָא בֶן־תְּקֵנָה אוֹמֵר כָּל־הַמְּקַבֵּל עָלָיו עוֹל
 תּוֹרָה מְעַבְרִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דְּרַךְ אֶרֶץ וְכָל־
 הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה נוֹתֵנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל
 דְּרַךְ אֶרֶץ:

löknek üdvösségére, s azokéra, kik nevérol meg nem felejtkeznek.“ 1) Itt kettöröl van szó, de hogy egyetlen egynek számára is — ki a vallás fölött komolyan gondolkodik — jutalmat rendelt a legdücsöbbs s legszen-
tebb, bizonyítja a következő hely: „Egyedül ül ő s komolyan gondolkodik, mert isten páisa van ő föl-
lötte 2).“ —

4. Rabbi Simon mondá: ha hárman egy asztalnál esznek, a nélkül hogy a vallást is beszélyetésük tárgyá-
ul föl vennék, olyanok mintha pogány tort tartanának; mert ez mondatik: „mindenik asztal melynél a minde-
nüt jelenvalóról nem emlékeznek undok okadékkal töl-
tetik el 3). De ha hárman egy asztalnál esznek s magu-
kat a vallás tárgyaival mulatják, olyanok, mint ha az
Urnak ama asztaláról ennének, melyről mondatik „s
mondá énnekem, ez az asztal mely ál az Úr előtt 4).“

5. Rabbi Chanina Chauinai: fia tanitá ki az éjsza-
kát átrajoskodja, vagy ki egyedül koborol s hasztalan
dolgokra adja magát, az maga játsza el lelki üdvét.

6. Rabbi Rechunja Hakanak fia tanitá: ki magát a
vallás' törvényeinek alá veti az a felsőség adójától s éle-
lem gondtól megmenekszik; a ki pedig magát a vallás'
törvényei alul kivonja, az az adóktól s élelemgondtól
nyomatik. —

1) Malakias 3, 16. — 2) Jéremiás siralmi 3, 28. — 3)
Ésaiás 28, 8. — 4) Ezekiel 41, 22.

ז רבי חלפתא בן-דוסא איש כפר הנניא אומר
 עשרה שיושבין ועוסקין בהורה שבינה שרויה ביניהם
 שנאמר אלהים נצב בעדת-אל ומנין אפילו חמשה
 שנאמר ואגדתו על-ארץ יסדה ומנין אפילו שלשה
 שנאמר בקרב אלהים ישפטי ומנין אפילו שנים שנאמר
 או נדברו יראי יי איש אל-רעהו ויקשב יי וישמע
 ומנין אפילו אחד שנאמר בכל-המקום אשר אזכיר
 את-שמי אבא אליך וברכתך:

ח רבי אלעזר איש ברתותא אומר תן-לו משלו
 שאתה ושלך שלו וכן ברור הוא אומר כי-מקום תכל
 ומידך נתנו לך:

ט רבי יעקב אומר המתלך בדרך ושונה ומפסיק
 ממשנתו ואומר מה-נאה אילן זה מה-נאה ניר זה
 מעלה עליו הכתוב כאלו מתחוב בנפשו:

י רבי דוסמאי בר ינאי משום רבי מאיר אומר כל-
 השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו
 מתחוב בנפשו שנאמר רק השמר לך ושמור נפשך

7. Rabbi Chalapta Dosa' fia Chapar Chanani polgár mondá: Ha tizen öszve ülnek s a vallás tudományával foglalatoskodnak isten dicsősége van közöttük a mint mondatik: „az isten meg jelenik az istennek gyülekezetiben“ 1): Hogy ez ötről is igaz bizonyítja a következő hely: „ő az ő szövetségét a földön alapítá“ 2). Háromról is a mondatik: „a bírák közt itél az Úr“ 3). Igaz ez még kettőről is, mert a mondatik: „Ha az istenfélők közöttül egyiki a másikkal beszél figyelmez arra az Úr, s meghálgatja azt“ 4); sőt még egyről is; erre mutat a következő hely „valahol csak nevem' halalom említeni, megjelenek ott s meg áldlak téged“ 5).

8. Rabbi Eleazar Barthotai polgár mondá: az Isten csak sajátjából ád; mert te és tied az övéi vagytok. Így szól Dávid is „Mindenek te töled jönnek, s a melyeket kezedből vetünk azokat adjnk tenéked“ 6).

9. Rabbi Jákob mondá: ki sétál hogy a tanultak fölött gondolkodjék; de gondolkodását illyes szavakkal szakítja félbe: mily szép fa, mily szép a mező! az ilyenre csak nem rá lehet alkalmazni azon mondatot, hogy ő lélek üdvét eljásza. —

10. Rabbi Dosethai Janai fia a következőt közlé a Rabbi Meier' nevében: ki valamely eltanult tudománynak tárgyát gondatlanság miatt elfelejti, azt a szent irás azok közé számítja, kik lelki udvöket önként eljászák, mert a mondatik: „örizd magad s lelked' oltalmazd, hogy el ne feledd azokat, miket szemeid láttak“ 7). De nem kell hinni hogy azon eset is ide tar-

1) Solt. 82, 1. — 2) Ámós 9, 6. — 3) Solt. 82, 1. —
4) Malach. 3, 6. — 5) Mós. 2: 20, 21. — 6) Krónik.
1: 29, 14. — 7) Mós. 5: 4, 9.

מֵאֵד פְּנֵי תְּשֻׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ • יָכוֹל
 אֶפִּילוֹ תִקְפְּדָה עָלָיו מִשְׁנֵתוֹ תִלְמֹד לֹאמַר וּפְנֵי־יָסוּרוֹ
 מִלְּבַבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הֵא אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב
 וַיִּסְרַם מִלְּבוֹ :

יא רַבִּי חֲנִינָא בְּן־דֹּסָא אָמַר כֹּל שִׁירָאֵת חֲמָאו
 קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ חֲכָמָתוֹ מִתְקִימָת וְכֹל שִׁחְכָמָתוֹ קוֹדֶמֶת
 לְיִרְאֵת חֲמָאו אֵין חֲכָמָתוֹ מִתְקִימָת :

יב הוּא הִיָּה אָמַר כֹּל שְׁמַעְשִׂיו מְרַבֵּין מִחֲכָמָתוֹ
 חֲכָמָתוֹ מִתְקִימָת וְכֹל שִׁחְכָמָתוֹ מְרַבֵּה מִמַּעְשָׂיו אֵין
 חֲכָמָתוֹ מִתְקִימָת :

יג הוּא הִיָּה אָמַר כֹּל שְׂרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה חֵימְנֵי רוּחַ
 חֲמָקִים נוֹחָה חֵימְנֵי וְכֹל שְׂאֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה חֵימְנֵי
 אֵין רוּחַ חֲמָקִים נוֹחָה חֵימְנֵי :

יד רַבִּי דֹּסָא בְּן־הַרְבֵּינָם אָמַר שְׁנַת שָׁל שְׁחַרִית וַיִּין
 שָׁל צְהָרִים וְשִׁחַת הַיְלָדִים וַיִּשִׁיבַת בְּתֵי כְּנָסוּיֹת שָׁל
 עַמֵּי הָאָרֶץ מוֹצִיאֵין אֶת־הָאָדָם מִן־הָעוֹלָם :

טו רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדְעִי אָמַר הַמְחַלֵּל אֶת־הַקְּדוּשִׁים

tozzék, midőn valakinek felfogását a tárgy felül múlja; mert az irás világosan hozzá teszi „s elne távozzanak a te szivedből telyes életedben“ az tehát csak akkor játsza el lelki üdvét, midőn a felfogtakat készakarva el hanyagolja. —

11. Rabbi Chanina Dosa fia tanítá: kinek okossága a bűn utálatán alapúl, annak élet bölcsessége tökéletes; de ha azon utálat a bűnt megelőzve csak az élet bölcsességből származik, úgy gyakorló leend. —

12. Ugyan az egyszersmind tanítá: kinek erkölcsi tevésmódja bölcsessége fölött uralkodik, annak bölcsessége csalhatatlan; de a kinél erkölcsi tettein az okosság uralkodik, annak bölcsessége hibázható.

13. Továbbá tanítá: a mihez az emberi kedélynek vonzalma van, az az istenség előtt is kedves; de a mitől az emberi indulat irtozik, azt az istenség sem kedvelli. —

14. Rabbi Dosa Horkinas fia tanítá: reggeli álom, a délnék fekvő részeken termett bor, a gyámkoruakali mulattság s a népegyesületek iránti részvét el vonják az embert létele céljától. —

15. Rabbi Eleasar Hammudai mondá; ki a szentet meg fertőzteti, az ünnep napokat le alacsonyít, fele-

וּתְמַבִּיחַ אֶת־חַמּוּעֵדוֹת וְחַמְלָבִין פְּנֵי חֲבָרוֹ בְּרַבִּים וְחַמְפִּיר
 בְּרִיתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ וְחַמְגֵּלָה פְּנִים בַּתּוֹרָה שְׁלֹא
 בַּחֲלָכָה אַף עַל פִּי שֵׁשׁ בִּידוֹ תוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים
 אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם חַבָּא:

טו רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר הָיוּ קָל לְרֹאשׁ וְנוֹחַ לְתַשְׁחִוֶּרֶת
 וְהָיוּ מִקְבָּל אֶת־כָּל־הָאָדָם בְּשִׂמְחָה:

יז רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר שְׁחוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ מְרַגְלִין
 אֶת־הָאָדָם לְעֵרְוָה מִסּוּרֵת סִיג לְתוֹרָה מְעִשְׂרוֹת סִיג
 לְעוֹשֵׁר נְדָרִים סִיג לְפְרִישוֹת סִיג לְחֻכְמָה שְׁתִּיקָה:

יח הוּא הָיָה אוֹמֵר חֲכִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצַלֵּם חַבָּת
 יִתְרָה נוֹדַעַת לוֹ שֶׁנִּבְרָא בְּצַלֵּם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בְּצַלֵּם אֱלֹהִים
 עָשָׂה אֶת־הָאָדָם חֲכִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בָנִים לְמָקוֹם
 חֲבָה יִתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנִּקְרְאוּ בָנִים לְמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
 בָּנִים אַתֶּם לַיְי אֱלֹהֵיכֶם:

יט חֲכִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּתַן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה חֲבָה
 יִתְרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנֶּתַן לָהֶם כָּלִי חֲמֻדָּה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי
 לָקַח טוֹב גָּתִיתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֶל־תַּעֲזוּבוּ:

barátjait nyilván megszegyeníti, ósatyánk' Ábrahám' szövetségi jelét elrontja a vallástudományról hamis magyarázatokat nyilvánít, ha bár különben tudománnyal s erőnyel birjon is, semmi igénye nincs a jövőendő életre. —

16. Rabbi Ismáel tanítá: az öregek iránt szolgálatra kész, az ifúság iránt kimélő légy, s mindenkit nyájasan fogadj. —

17. Rabbi Akiba mondá: Bohozat s könyelműség fajtalanságra vezetnek. — A Massora¹⁾ korlátúl szolgál a szent írásra nézve, a tizet korlátúl a gazdagságra, s a fogadástétel az ön megtartoztatásra nézve; az alkalmas időbeni halgatás a bölcseség' korlátja. —

18. Ő mondá továbbá: meg van az ember különböztetve, hogy ő hasonmásra (istenére) van teremtve, de ezen megkülömböztetés annál nagyobb miután neki kihirdetett: hogy ő isten' képére legyen teremtve; mert a mondatik: „az Isten ön képére teremté az embert“ (Mos. 1: 9, 6.) Megvala Izráel különböztetve hogy Isten' fiainak nevezettek, de ezen megkülömböztetés annál nagyobb miután nékiek tudokra adatott: hogy ők lennének Isten fiai; mert a mondatik: „ti az örökévalónak a ti istenteknek gyermekei vagytok“ (Mos. 5: 14, 1.) Megvala Izráel különböztetve hogy nékik egy drága kincs adatott; s ezen megkülömböztetés annál nagyobb, mintán tudokra adatott: nékiek van ezen kincs adva, egy oly kincs, melyért a világ teremtettet; mert a mondatik: „a tudományért egy jót adok tinektek, az én tudományomat el ne hagyjátok“.

1) A Massora magába foglalja a betük', szavak' s különböző olvasásmódok számát.

יט הכל צפוי והרשות נתונה ובטוב העולם נדון
והכל לפי רוב המעשה:

כ הוא היה אומר הכל נתון בערבון ומצודה פרוסת
על כל-החיים תחנות פתחה והחנני מקיף והפנקס
פתוח והיד כותבת וכל-הרוצה ללוות יבא וילוח והנבאין
מחזירין תדיר בכל-יום ונפרעין מן-האדם מדעתו
ושלא מדעתו ויש-להם על מה-שיסמוכו וחדין דין
אמת והכל מתקן לסעודה:

כא רבי אלעזר בן-עזריה אומר אם אין תורה אין
הרב ארץ אם אין הרב ארץ אין תורה אם אין חכמה
אין יראה אם אין יראה אין חכמה אם אין בעת אין
בינה אם אין בינה אין בעת אם אין קמת אין תורה
אם אין תורה אין קמת:

כב הוא היה אומר כל שהחכמתו מרבה ממעשיו
למה הוא דמה לאילו שענפיו מרבין ושרשיו
מועטין והרוח באר ועוקרתו והופכתו על פניו
שנאמר והיה כערער בערבה ולא יראה כייבא
טוב ושכן חרדים במדבר ארץ מלחה ולא תשכ. אבל

19. Minden alá van vetve a gondviselésnek; még is a szabad akarat megadatott, s jósággal bíraltatik a világ; annak okáért minden a tettek többségétől függ. —

20. Továbbá mondja: minden kezességre adatott 1) s minden előre háló vettetett 2), a bolt nyitva áll 3) a a kalmár kimélettel telyes 4), a könyv föl van táva, s a kéz írja be 5); a ki kölcsönözni akar, jön s kölcsönöz; de az igazgatok állandóul foglalatoskodnak 6), s kifizettetik magukat az emberek által majd tudtokkal, majd a nélkül; de nekik van is okok arra, mert az ítélet igaz ítélet, még is mindennek ajándékoztatik pihenés, hogy magát föl emelje 7). —

21. Rabbi Eleasar Asarjas fia mondá, vallásosság nélkül nincs erkölcsiség, erkölcsiség nélkül vallásosság; bölcsesség nélkül meg nem áll semmi isteni félelem, isteni félelem nélkül semmi bölcsesség; ismeret nélkül nincs semmi magábantérés, s magában terés nélkül semmi ismeret; hol bíraltat nincs, nincs ott tudományosság, s hol tudományosság nincs, nincs bíraltat sem.

22. Ó tanítá továbbá: ki gazdagabb tudományban mint jótettekben, mivel lehetne helyesen öszve hasonlítani? Egy sok ágú, s kevés gyökerű élűfával; melyet ha eljön a vihar, kiszakasztja s eldönti. — O róla mondja a szent írás: ő hasonló a pusztai gyümölcs-telen élőfácskához, mely soha sem látja az áldást fölé

-
- 1) A lélek a test' kezessége.
 - 2) Senki sem vonhatja ki magát a számolás alúl.
 - 3) A világ minden alkalmával jót a vagy rosszat vinni végbe.
 - 4) Az Isten' hosszútürelme.
 - 5) A nagy könyv képes kifejezése az emberi tettekre elmaradhatatlanul következő jutalomnak, vagy büntetésnek, melyek az örökévalóság könyvébe bejegyeztetnek.
 - 6) Az emberi élet' balesetei mint büntető ítéletek. —
 - 7) Bánat s megjobbulás által.

כָּל־שִׁמְעֵשׂוֹ מֵרַבִּין מַחְכְּמָתוֹ לֶמַח הוּא דוֹמָה לְאֵילָן
 שֶׁעֲנָפוֹ מוֹעֲמִין וְשִׂרְשׁוֹ מֵרַבִּין שֶׁאֵפִילוּ כָּל תְּרוּחוֹת
 שֶׁבַעֲוָלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בַעֲץ וְשָׂתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יוֹבֵל יִשְׁלַח
 שִׂרְשׁוֹ וְלֹא־יִרְאֶה בִּי־בֵּא חֵם וְהָיָה עָלָיו רַעְנָן וּבִשְׁנַת
 בְּצֵרֶת לֹא יִדָּאָג וְלֹא יִמִּישׁ מַעֲשׂוֹת פְּרִי:

כג רבי אליעזר בן-חסמא אומר קנין ופתחי גדה הן
 הן גופי הלכות תקיפות וגמטריאות פרפראות לחכמה:
 רבי חנניה בן-עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא
 לזכות את-ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות
 שנאמר יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

köznelgeni, mely nőtt a száraz tájékon, ama pusztában, mely sovány s lakatlan. (Jeremiás 17, 6.) A ki pedig jó tettekben gazdagabb mint tudományban mihez lehetne helyesen hasonlítani? egy kevés ágú de sok gyökerű élőfához, ha a világ minden szelei dühöngenek is rajta, még sem mozdítják el helyéből. Ő róla mondja az irás: ő hasonló a vízhez ültetett élőfához, mely a nedves földön sok gyökeret ver, mely nem érzi mikor el jő a hévség, öröké zöld marad levele, nem fél a száraz évtől s nem szönik meg gyümölcsözni. (Jeremiás 17. 8.)

23. Rabbi Elieser Chisma fia megjegyze: a Kinnin 1) és Bitche Nidda 2) anyagi tanok; a csilágászat s föld mérés a bölcsesség' csekély részei.

Rabbi Chanania Akaschia' fia megjegyze: a magasztalt szent föl akarta Izráelt világositani, azért adott nékie oly sok tanításokat s törvényeket; erre mutat eme hely is: „Az örökévaló kegyelménél fogva azt kívánja, hogy a törvény tenyesszen, s elterjedjen.“ (Ésaiás 42, 21.)

1) Áldazot tan.

2) Hozzámi vér tan.

פ ר ק ר ב י ע י

א בן זומא אומר איהו חכם הלומד מכל-אדם שנאמר
 מכל-מלמדי השכלתי כי ערותיך שיחה לי : איהו
 גבור חכובש את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור
 ומשל ברוחו מלמד עיר : איהו עשיר השמח בתלקו
 שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך
 בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא : איהו מכבד
 המכבד אתהפריות שנאמר כי-מכבדי אכבד ובני
 יקלו :

ב בן-עזי אומר הוי רץ למצוה קלח ובורח מן
 העברה שמצוה גזרת מצוה ועברה גזרת עברה
 ששכר מצוה מצוה ושכר עברה עברה :

ג הוא היה אומר אל תהי בו לכל אדם ואל תהי

Negyedik Szakasz.

1. Ben Soma tanítá: ki neveztetik bölesnek? ki minden embertől elfogadja a tanítást; az irás szavai szerint: Mind azoktól kik engem' tanitanak, nyertem tudományomat. (Solt. 119, 99.) Ki neveztetik vitéznek? ki szenvedélyein gyözedelmeskedik; az irás szavai szerint: jobb a hosszútűrő az erősnél s a ki indulatján uralkodik, annál a ki várost véssen meg. — (Példb. 16, 32.) Ki a gazdag? ki meg elégszik azzal, mi számára rendeltetett; az irás szavai szerint: a te kezeidnek munkáját eszed, boldog vagy s jól léssen dolgoz (Solt. 128, 2.) Boldog vagy e világon s jól léssen dolgoz — a jövő életben. Ki tiszteltetik? ki mások iránt tiszteletet mutat, a mint mondatik: kik engemet tisztelnek, viszonttisztelem én is, kik meg vetnek engemet, megutáltatnak. (Sám. 1: 2, 30.)

2. Ben Asai tanítá: a legcsekélyebb erőnyt is törekedj gyakorlatba hozni, s kerüld a legcsekélyebb vétkeket is; mert egyik erény szüli a másikat; valamint egyik bün okot ád a másikra. Így lesz az erény, az erény' jutalma, s a vétkek a vétkek' büntetése. —

3. Ó tanítá továbbá: megne utálj senkit s ne légy

מפליג לבל-דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין
לך דבר שאין לו מקום:

ר רבי לויטס איש יבנה אומר מאד מאד חגי שפל
רוח שתקות אנוש רמת:

ה רבי יוחנן בן-ברוקה אומר כל-המתחיל שם שמים
בסתר נפרעין ממנו בגלוי אחר שונג ואחר מזיר
בחלול השם:

י רבי ישמעאל בר רבי יוסי אומר תלמוד על-
מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד ותלמוד על-
מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור
ולעשות:

י רבי צדוק אומר אל תפרוש מן-הצבור ואל
תעש עצמך בעורכי הדינין ואל תעשה עטרה
להתגדל-בה ולא קרדום לחפר-בה ופך הית הלל
אומר ודאשתמש בתנא חלף הוא למדת כל-הנהנה
מדברי תורה נוטל חייו מן העולם:

túlságos semmi dologgal; mert mindenkinek megvan a maga ideje, s minden dolognak saját határai. —

4. Rabbi Levitas a Japhnai tanittá: felette alázatos légy, mert a halandók' reménye hasonló a hernyókéhoz: —

5. Rabbi Jochanan Beroka fia mondá: ki a legmagasabbnak nevét titkon meg szentségteleníti, azt a büntetés nyilván éri el; s a név' megszenségtelenítésére nézve mindegy, akár gondatlanságból, akár szilajságból származott légyen. —

6. Rabbi Ismael mondá: ki azon szándékkal tanul, hogy tovább tanitson, annak segílyt kell nyujtni a tanulásra s tanításra; s a ki azon szándékkal tanul, hogy a szerint cselekedjék, azt gyámolítani kell a tanulásra tanításra s gyakorlásra. —

7. Rabbi Zadok tanitá: ne vond el magad a köz ségtül, de azért ne emeld magad fölibe parancsnokúl. Ne használd úgy ösmeretidet mint valamely koronát, hogy általuk fényljél, de úgy sem mint valamely ásót hogy vélök áss. — Azt szokta Hillel is mondani: ki a koronát le alacsonyítja, az oda van. Ebből következik: hogy a ki a tudományokat ön haszonból üzi, annak neve elfeledtetik. —

ח רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכבד
 על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מהלל על
 הבריות:

ט רבי ישמעאל בנו אומר החישד עצמו מן הדין
 פורק ממנו איבה וגזל ושבועת שוא וחגם לבו בהוראה
 שוטה רשע וגם רוח:

י הוא היה אומר אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי
 אלא אחד ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא
 אתה:

יא רבי יונתן אומר כל המקים את התורה מעני
 סופו לקימה מעשר וכל המבטל את התורה מעשר
 סופו לבטלה מעני:

יב רבי מאיר אומר חוי ממעט בעסק ועסוק בתורה
 והוי שפל רוח בפני כל אדם ואם בטלם מן התורה
 ישלך בטלים הרבה כנגדך ואם עמלת בתורה יש
 לך שכר הרבה לתן לך:

יג רבי אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת

8. Rabbi Jose tanítá: ki a vallást nagyra becsüli az tiszteletet nyer az emberek előtt, de a ki azt kevésre becsüli, az emberektől is kevésre nézetik. —

9. Ennek fia Rabbi Ismael mondá: ki birói hivatalt nem vállal meg szabadúl az ellenségeskedéstől, kincs-vágytól s hasztalan eskütől; de ki birói mélybelátással kevélykedik, az bolond, istentelen s felfuvalkodott ember. —

10. Ő mondá tovább: soha sem ítélj egyedül, mert egyedüli bíró csak egy van (Isten); azt se mond, az én véleményemet fogadjátok el, mert a töbseg határoz, nem te. —

11. Rabbi Jonathán mondá: a ki a törvényeket (a vallásait) betölti szegénységben, az egykoron gazdagságban fogja azokat betölteni; de a ki elhanyagolja a gazdagság' közepette, az kéntelen lesz végtére azokat szegénységből elhanyagolni. —

12. Rabbi Mejr tanítá: mértékletes légy a foglaltságban, szorgalmas törvényben, s mindenki iránt szerény. Ha a törvényt elhanyaglod gyakran háboritva lészesz, de ha azt telyes erődből telyesítéd, nagy jutalom van cöle (Istentől) számodra rendelve. —

13. Rabbi Elieser Jakob' fia tanítá: a ki csak egy

קוֹנָה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְהַעֵיבֵר עֲבָרָה אַחַת קוֹנָה לוֹ
 קַמְנוֹר אֶחָד תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּתוּרִים בְּפָנָי
 תְּפוּרְעוֹת:

י' רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר אָמַר כָּל־כְּנֻסְיָה שֶׁהִיא לְשֵׁם
 שָׁמַיִם סוּפָה לְהַתְקִים וְשֵׁאִינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם אֵין סוּפָה
 לְהַתְקִים:

טו רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ אָמַר יְהִי כְבוֹד תְּלַמְדֵיךָ
 תְּכִיב עָלֶיךָ בְּשֵׁלֶךָ וְכְבוֹד חֲבֵרָךָ כְּמוֹרָא רַבָּךְ וּמוֹרָא
 רַבָּךְ כְּמוֹרָא שָׁמַיִם:

טז רַבִּי יְחִידָה אָמַר הוּי זְהִיר בְּתַלְמוּד שֶׁשְׁנֵי
 תְּלַמוּד עוֹלָה זְרוּן:

י"ז רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר שְׁלֹשָׁה כְּתוּרִים הֵן בְּתַר תּוֹרָה
 וְכַתֵּר כְּהוֹנָה וְכַתֵּר מַלְכוּת וְכַתֵּר שֵׁם טוֹב עוֹלָה עַל
 גְּבִיחָן:

יח רַבִּי נְחוֹרָאִי אָמַר הוּי גוּלָּה לְמַקּוֹם תּוֹרָה וְאֵל
 תְּאֻמַּר שֶׁהִיא תְּבוּא אַחֲרֵיךָ שְׁחֲבַרְיָךְ יְקוּמִיָּה בְּיָדְךָ
 וְאֵל־בִּינְתָךְ אֵל תִּשְׁעוּן:

parancsot teljesített is, közbenjárot nyert, s a ki csak
egyszer bűnhődött is vádló lép föl ellene.

14. Rabbí Jochanan a csizmadia mondá: minden
egyesület mely felsőbb hivatásból ált elé öröké fön-
marad: de a mely nem felsőbb hivatásból származott,
végre is föl bomlik. —

15. Rabbí Elieser Schamua' fia tanítá: tanítvá-
nyod' tisztelete oly drága legyen ellötted, mint ten ma-
gadé, tanuló társod' tisztelete hasonló legyen azon tisz-
telethez melyel tanítód iránt — s tanítód iránti ahoz
mellyel menyei Atyád iránt — viseltetel.

16. Rabbí Jehuda mondá: vigyázó légy a tanítás-
ban, mert a tanításbani hiba kárt okoz. —

17. Rabbí Simon mondá: három korona van, a
tudományosság', a papság' s az uraság' koronája; de
a jó hir koronája mind ezeket elsőséggel fölül
múlja.

18. Rabbí Nehorai tanítá: Néked föl kell keresned
a helyet hol a tudomány honi, mert ne hidd hogy az
keres föl téged, vagy hogy barátid számodra megtart-
hatják, s ne hadd magad természetes értelmredre. —

יט רבי ינאי אומר אין בדינו לא משלות הרשעים
 ואף לא מיסורי הצדיקים:

כ רבי מתיא בן חרש אומר הוּו מקדים בשלום כל-
 אדם והוּו זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים:

כא רבי יעקב אומר העולם הוּה דומה לפרוזדור
 בפני העולם הבא התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס
 למרקלין:

כב הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים
 טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא ויפה שעה
 אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם
 הזה:

כג רבי שמעון בן אלעזר אומר אל תרצה את חברך
 בשעת בעסו ואל תנחמוהו בשעה שמתו מטל לפניו
 ואל תשאל לו בשעת גדרו ואל תשתדל לראותו בשעת
 בקלקלתו:

כד שמואל הקטן אומר בגלל אויבך אל תשקח

19. Rabbi Janai mondá: nem terjed annyira be látásunk hogy az istentelenek jó létének s a kegyesek nyomorúságának okát kimutathatnánk. —

20. Rabbi Mathithia Charasch' fia tanitá: mindenkít előzz meg üdvözléssel, s inkább légy az oroszlánynak farka, mint a rókák feje. 1)

21. Rabbi Jákob mondá: e jelen világ a jövőnek mint egy elő udvara; készítsd el magad tökéletesen az elő udvaron, hogy be eresztes a palotába. —

22. Ugyan ő mondá továbbá: üdvösebb e világon egy óra, mely bünbánatra s kegyes tettekre van szentelve, mint minden bánat ama jövő életben 2); de kellemesb a lelki éldeletnek egy orája a jövő életben, mint e világ minden örömei. —

23. Rabbi Simeon Eleasar' fia tanitá: ne kérleld felebarátodat haragjának pilanatában; ne vigasztald mig rokona' holt teste előtte fekszik; ne igyekezz kipuhatolni a fogadás tétel okát, mig azt leteszi s ne tolongj őt látni legmélyebb le alacsonyittatása idején. —

24. Az ifiabb Samuel ide alkalmazza a helyet

1) Inkább légy legcsekélyebb az érdem telyes és tekintettel bíró emberek közt, mint a legjelesebb azok közt, tiknek legfőbb érdemük a ravaszságban áll.

2) Mert ott már későn volna.

וּבְכִשְׁלוֹ אֶל־יָגֵל לִבָּךְ פִּן־רֵאָה יִי וְרַע בְּעֵינָיו וְהָשִׁיב
מֵעֲלָיו אִפּוֹ :

כֹּה אֱלִישֶׁע בֶּן־אֲבוּיָה אֹמֵר תְּלוּמֵד יֵלֵךְ לָמָּה הוּא
דוֹמָה לְדָוִד כְּתוּבָה עַל נִיר חֲדָשׁ וְתְלוּמֵד זָקֵן לָמָּה הוּא
דוֹמָה לְדָוִד כְּתוּבָה עַל נִיר מְחוּק :

כִּי רַבִּי יוֹסִי בֶר־יְהוּדָה אִישׁ כֶּפֶר הַבְּבֵלִי אֹמֵר תְּלוּמֵד
מִן הַקְּמָנִים לָמָּה הוּא דוֹמָה לְאוֹכֵל עֲנָבִים קְהוּת וְשׁוֹתָה
יַיִן מִגְּתוֹ וְתְלוּמֵד מִן הַזִּקְנִים לָמָּה הוּא דוֹמָה לְאוֹכֵל
עֲנָבִים בְּשׁוֹלוֹת וְשׁוֹתָה יַיִן יָשׁוּן :

כִּי רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר אֵל תִּסְתַּכֵּל בְּקִנְקֵן אֶלָּא בְּמַחֲ-
שֵׁי־שֶׁבּוֹ יֵשׁ קִנְקֵן חֲדָשׁ מְלֵא יָשׁוּן וְיָשׁוּן שְׂאִפְלוֹ חֲדָשׁ
אֵין בּוֹ :

כֹּה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפֶר אֹמֵר תִּקְנֶנָּה וְתִתְאָוֶה וְתִפְכּוֹד
מוֹצִיאִין אֶת־הָאָדָם מִן־הַעוֹלָם :

כֵּס הוּא תֵּיהָ אֹמֵר תֵּילוּדִים לָמוֹת וְתַמְתִּים לְחִיּוֹת
וְתַתִּים לְדוֹן לִידַע וְלְהוֹדִיעַ וְלְחַדְדַע שְׂהוּא אֵל הוּא
הַיּוֹצֵר הוּא הַבוֹרֵא הוּא הַמְבִיֵן הוּא הַדִּין הוּא הַעַד

(Péld. 24: 17, 18.) Ne örülj ha ellenséged el esik, ne örvendezz, midőn ingadozik; az örökévaló ki azt látja s ellenére van, elhárítaná róla bosszúját. —

25. Elischa Abuja' fia mondá: Az ifiúnak adott oktatás hasonló a tintához, mely tiszta papirosra iratik, de az oly oktatás melyet a hajlotkorú nyer hasonló azon tintához, mely vakart papirosra iratik 1).

26. Rabbi Jose Jehuda' fia ki Hababli falujából való vólt, mondá: ki a gyermekektől tanul, hasonló ahoz ki éretlen szőlőt eszik s a sajtoból iszik; de a ki öregektől tanul, hasonló ahoz, ki érett szőlőt eszik s ó bort iszik. —

27. De Rabbi Meier megjegyze: Ne nézz az edényre, hanem annak foglalatjára. Vaunak új hordók ó borral telvék, s ó hordók, melyekbe must sincsen. —

28. Rabbi Eleasar Hakkappar tanitá: az irigység bujaság s hirtűgy el vonják az embert tétéle' céljától.

29. Ugyan az tanitá továbbá: a születtek a halálra, a halottak életre mennek által, s az élők az ítéletre; hogy mindenki tudja, meg tanulja s tapasztalja, hogy ő a mindenható! a képző, teremtő, vizsgáló, bíró, tanú s

1) Az elsőre rá tapad a tinta, és az írás olvasható, az utóbbin össze folyik s az írás olvashatatlan.

הוא בעל דין הוא עתיד לדון ברוך הוא שאין לפניו
 לא עולח ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח
 שחד ודע שהכל לפי החשבון ואל יבטיחך יצרך
 שהשואל בית מגום לך שעל ברכה אמה נוצר ועל
 ברכה אמה נולד ועל ברכה אמה חי ועל ברכה אמה
 מת ועל ברכה אמה עתיד לתן דין וחשבון לפני
 מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא :

רבי חנניה בן עקשיא אומר רצה תקרוש ברוך הוא
 לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות
 שנאמר יי חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר :

s vádló; ő az, ki egykor birói széke elébe hiv. Dűcsőség neki! ki előtt sem igaztalanság, feledékenység, személyre való tekintet, sem megvesztegetés nem talál helyet. Tudd meg, hogy minden számadásba jó. De ne engedd magad azon véleményedtől elámitatni hogy a sir reád nézve menedékhely legyen¹⁾ mert valamint akaratod ellen teremtetél, akaratod ellen születél, akaratod ellen élsz, s akaratod ellen halsz meg; úgy szintén kéntelen léssz akaratod ellen ítélőszék eleibe álnod s számolnod a minden királyok' királya előtt, a magasztalt s legszentebb előtt. —

Rabbi Chanania Akáschia' fia megjegyzé: a magasztalt szent fölakarta Izráelt világosítani: azért adott nékie oly sok tanításokat s törvényeket; erre mutat eme hely is: „Az örökévaló kegyelemnél fogva azt kívánja, hogy a törvény tenyészen, s elterjedjen“. (Esaías 42, 21.) —

1) Hol minden számadást kikerülj.

פ ר ק ח מ י ש י

א בעֲשֶׂרָה מֵאֲמֹרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם וּמִהַתְּלִמּוֹד לֹמַד
וְהָלָא בְּמֵאֲמַר אֶחָד יָכוֹל לְהִבְרָאוֹת אֱלֹא לְהַפְרֵעַ מִן
הַדְּשָׁעִים שְׂמֵאֲבָרִין אֶת־הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה
מֵאֲמֹרוֹת וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצְּדִיקִים שְׂמִקְיָמִין אֶת־הָעוֹלָם
שֶׁנִּבְרָא בְּעֶשְׂרָה מֵאֲמֹרוֹת :

ב עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מֵאֲדָם וְעַד נָח לְהוֹדִיעַ בְּמַה אֶרֶךְ
אִפְסִים לִפְנֵינוּ שְׁכַל־הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְעִיסִין וּבָאִין עַד שֶׁחָבִיא
עֲלֵיהֶם אֶת־מִי הַמַּבּוּל :

ג עֲשֶׂרָה דוֹרוֹת מִנֹּחַ וְעַד אֲבָרָהָם לְהוֹדִיעַ בְּמַה
אֶרֶךְ אִפְסִים לִפְנֵינוּ שְׁכַל־הַדּוֹרוֹת הָיוּ מִכְעִיסִין וּבָאִין
עַד שֶׁבֵּא אֲבָרָהָם אֲבִינוּ וְקָבַל שְׂבַר כָּלָם :

ד עֲשֶׂרָה נְסִיווֹנוֹת נִתְּנָסַח אֲבָרָהָם אֲבִינוּ וְעַמְד כְּבָלָם
לְהוֹדִיעַ בְּמַה חֲבָתוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוּ :

Ötödik Szakasz.

1. Tíz isteni szozatok 1) által teremtett a világ. Mit tanít ezen értesítés? talán nem álhatott volna egy hívásra elő? de ez azért történt hogy az istentelenek számadásra vonattassanak, kik egy világot tettek tönkre, a mely csak tíz szozatok után állt elé egészen, s hogy a kegyeseknek dicső jutalom adassék, kik egy világot tartottak meg, mely tíz isteni szozatok által teremtett.

2. Tíz nemzedékek tartattak meg Ádámtól Nóéig, hogy meg ösmertessék az Isten' rendkívüli hosszú türelme; mert mind ezen tíz nemzedékek ingerelték az ő haragját, míg végre vizözönt bocsáta rájuk. —

3. Tíz nemzedékek voltak Nóétól Ábrahámig, ebből is az Isten rendkívüli hosszú türelme tűnik ki; mert mind ezen nemzedékek ingerelték az ő haragját, míg végre Ábrahám jött s mindnyájuk' jutalmát elnyerte 2).

4. Tíz kísértet által próbáltatott meg a mi atyánk Ábrahám, s ő mindeniket kiállotta. — Ebből kiki ösmérje meg, mily nagy volt atyánknak Ábrahámnak szeretete az Isten iránt. —

1) A teremtés történetében az első naptul az asszony teremtéseig (1 Mos. 1, 3 2—18.) tizszer jön elő ezen kifejezés: szóla az Úr.

2) Azon jutalmat, melyet ők nyertek volna el, ka kegyesek lettek volna, vagy istentelenségekből megérték volna.

ה עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם

י עֶשֶׂר מִכּוֹת הַבֵּיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם
בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂרָה עַל הַיָּם:

י עֲשֶׂרָה נְסִינּוֹת נִסּוּ אַבוֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בַּמִּדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא
שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי:

ח עֲשֶׂרָה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא
הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרִיחַ כֶּשֶׂר הַקָּדֹשׁ וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשֵׁר
הַקָּדֹשׁ מֵעוֹלָם וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים וְלֹא
אַרְעֵ קְרִי לִכְתּוֹן גְּדוֹל בַּיּוֹם הַכִּפְּרִים וְלֹא כָּפוּ הַגִּשְׁמִים
אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה וְלֹא נִצְתָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד
הָעֵשֶׂן וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בְּעַמּוּד וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם
הַפָּנִים עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְנָחִים וְלֹא הִזִּיק
נֶחֱשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם וְלֹא אָמַר אָדָם לְהַבִּירוֹ
צָר לִי הַמָּקוֹם שְׂאֵלַי בִּירוּשָׁלַם:

ט עֲשֶׂרָה דְבָרִים נִבְרָאוּ בְּעֶרְבַת שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמֵשׁוֹת

5. Tíz csodák történtek őseinkel egyiptomban, s tiz a tengeren. —

6. Tíz csapásokat bocsáta a magasztalt szent Egyiptomra Egyiptomban, s tizet a tengeren. —

7. Tízser kísérték meg eldöink a magasztalt szentet a pusztában, a mint világosan mondatik: „Tízser kísértének meg már ók engemet s nem engedtenek az én szómnak“. — (4 Mos. 14, 22.)

8. Tíz csodák történtek őseinkel a szent egyházban: soha sem szolgált okúl a szent áldozati hús' szaga idéetlen szülésre, soha sem rohadt meg a szent hús, soha sem mutatkozték egy is a vágó helyen, soha sem történt a ki békülés napját meg előző éjen tisztátalan esemény 1) a főpapon, soha sem oltá ki eső a máglya lángot az oltáron, soha sem oszlatá el az oltárról föl-emelkedő füstoszlopokat a szél, soha sem történt az Omernél valamely szentségtelenítő eset (lásd 3 Mos. 23, 10.) a két kenyereknél (lásd 3 Mos. 23, 18.) vagy a bemutatott kenyereknél (lásd 3 Mos. 25, 30.) — Tolongva állt a nép az előtornácban s még is találtak helyet, midőn imádásra leborúltak, senkit sem csipet meg a kígyó vagy skorpió Jerusálemben; s nem hallatszat hogy valaki mondta volna: nincs hely hol megháljak Jerusálemben. —

9. Tíz dolgok teremtettek alkonyaton az első nyugalmi nap' előestéjén, jelesül a föld torka 2) a kút' szá-

1) Fluxus seminis viri.

2) Koréht s csapatját elnyelni (4 Mos. 16, 32).

ואלו הן פי הארין פי הפאר פי האתון הקשת והמן
 והמטה והשמיר הכתב והמכתב והלהות ויש אימרים
 אף המזיקין וקבורתו של משה ואילו של אברהם
 אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה:

י' שבועה דברים בגלם ושבועה בחכם חכם איני
 מדבר לפני מי שגדול ממני בחכמה ובמנין ואינו נכנס
 לתוך דברי חברו ואינו נכחל להשיב שואל בענין
 ומשיב כחלקה ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון
 אחרון ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי ומורה
 על האמת וחלופיהן בגלם:

יא שבועה מיני פורענויות באין לעולם על שבועה
 גופי עברה מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב
 של בצרת בא מקצתן רעבים ומקצתן שבעים אמרו
 שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצרת בא ושל
 לטול את החלה רעב של כליה בא דבר בא לעולם
 על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין
 ועל פרות שביעית חרב באה לעולם על ענוי תדין
 ועל עוות תדין ועל תמורים בתורה שלא כחלקה:

ja a nöstény számár' szája 1) a szivárvány (1 Mos. 9, 13.) a Manna (2 Mos. 16, 15.) a bot 2) a Schamir 3), a betű, irás, s a törvény táblák, némelyek hozzá adják még a rosz szellemeket, a Moses sírját (5 Mos. 34, 6.) Ábrahám atyánknak ama kosát (1 Mos. 22, 13.) Némelyek meg jegyzik e mellett, hogy az első fogó is némi példázat által teremtett. —

10. Hét dolgok jelelik a műveletlent, s hét a bölcsét. A bölcs nem veszi ki az oly ember' szájából a szót, a ki ötet tudományra s korra nézve fölül mulja; nem rág más beszédjébe s a felelettel nem hirtelenkedő, ő a tárgyhoz képest szól, s elvek szerint felel, az első fölött legelőbb s az utolsó fölöt legutóljára; arra nézve, mi előtte idegen, megvalja: Nem tanultam; s megösmereje az igazságnak. Ezen tulajdonok' elenkezője jeleli meg a műveletlent. —

11. Hét fő vétkek miatt hét különböző büntetésekkel látogatatik meg a világ: ha némelyek tizedelnek és némelyek nem éhszükség leend szárazság által, midőn némelyek szükölködni, s mások bővölködni fognak. Ha mindnyájan megegyeznek abban hogy ne dézmáljanak, éhség ál elő had s szárazság által. Ha a Challa' bélese 4) is megszűnik, mindeneket elragadó éhség leend; pestis dúland ha olyas vétkek hatalmaznak el, melyekre az irás halálos büntetést szabott, de a melyeknek végre hajtása nem adatott a törvényszékek' hatalmába 5) s a hetedik év' termékeinek használata miatt 6) hadpusztítás

1) Bileam' nöstény számara (4 Mos. 22, 28).

2) Mellyel Moses a csodákat véghez vitte (2 Mos. 4, 17).

3) Egy féreg mely a Salamon egyháza építésénél a kövek szét hasgatására használtott.

4) Lásd 4 Mos. 15, 20.

5) Mind azon ki hágásoknál, melyeknél az irás (ki irtás) kifejezéssel él a halálos büntetés nem jelentett ki, következésképen magát az Istentől szabadandik meg.

6) A szombat-év (3 Mos. 25, 4.) a szántóföldeknek ugarba kelle heyerüök, s a mi magától termett ragadmányúil kelle adatnia. —

חיה רעה באה לעולם על שביעת שוא ועל
 חלול השם. גלות באה לעולם על עובדי אלילים
 ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שמטת
 הארץ.

יב בארבעה פרקים הדבר מתרבה ברביעית
 ובשביעית ובמוצאי שביעית ובמוצאי החג שבבבל-
 שנה ושנה ברביעית מפני מעשר עני שבשלישית
 בשביעית מפני מעשר עני שבששית. במוצאי שביעית
 מפני פרות שביעית. במוצאי החג שבבבל שנה ושנה
 מפני גגל מתנות עניים:

יג ארבע מדות באדם האומר שלי שלי ושליך שליך
 זו מדה בינונית ויש אומרים זו מדה סרום שלי שליך
 ושליך שלי עם הארץ. שלי שליך ושליך שליך חסיד.
 שלי שלי ושלי רשע:

יד ארבע מדות בדעות. נוח לבעים ונוח לרצות יצא
 הפסדו בשכרו. קשה לבעים וקשה לרצות יצא שכרו
 בהפסדו. קשה לבעים ונוח לרצות חסיד. נוח לבעים
 וקשה לרצות רשע:

a törvénytiszteltetés' alnyomása miatt a törvény el csavarása miatt s az írás hamis magyarázata miatt. Ragadozó álatok vesznek erőt a hamis eskü miatt, s az isteni név' megfertőztetése miatt; honbúli száműzés követi a hamis esküt, vérgyalázást gyilkosságot s az ünnep év' megszüntetését. —

12. Négy időszakokban hatalmazik el a döghalál; a negyedik s ötödik évben, a hetedik év' végén s az évenkénti aratási ünnep' végén. A negyedik évben a harmadik évi irgalomtized' elmulasztásáért 1) a hetedikben a hatodik évi elmulasztott irgalomtizedért; a hetedik' végén a hetedik évi termékekért, s az évenkénti aratási ünnep' végén a megtagadott irgalom adományért 2).

13. Négyféle elvek uralkodnak az emberek közt. — Némelyik azt mondja: a mi az enyim, az az enyim, s a mi a tied, az a tied ez a köz elv. Mások ezen elvet sodomainak nevezik; az enyim tied legyen, s a tied enyim, ez aköznép' elve; az enyim legyen a tied, s a magadét tartsd meg ez az istenben élő emberek' elve; a tied enyim s a magamé is, ez a gonoszok' gondolkodás modja. —

14. Négyféle természet van: könnyen megharagudni s könnyen megengesztelődni, ilt az érdem kipotolja a hibát; sokára haragudni meg s nehezen békülni ki, itt az érdem a hiba által elenyészik; nehezen haragudni meg, s könnyen megengesztelődni az istenben élő emberek' sajátja, könnyen fölgerjedni s nehezen békülni ki az istententelenek tulajdona. —

1) Az örömevet követő harmadik s hatodik év volt rendelve az irgalom tized' kiosztása' idejeül.

2) A mi a szántóföldszogleteken nő, a künfeléd kéve szét húlt kalász a szegényeké, jövevényeké, özvegyeké, árváké (3 Mos. 19, 9, 23, 32. — 5 Mos. 24, 19.) s ezek értetnek az irgalom tized alatt.

טו ארבע מדות בתלמידים מהר לשמוע ומחר לאבד
 יצא שכרו בהפסדו קשה לשמוע וקשה לאבד יצא
 הפסדו בשכרו מהר לשמוע וקשה לאבד זו חלק טוב
 קשה לשמוע ומחר לאבד זו חלק רע:

טז ארבע מדות בנותני צדקה הרוצה שיתן ולא יתנו
 אחרים עינו רעה בשל אחרים יתנו אחרים ותוא לא
 יתן עינו רעה בשלו יתן ויתנו אחרים חסיד לא יתן
 ולא יתנו אחרים רשע:

יז ארבע מדות בחולכי בית המדרש הולך ואינו
 עשה שכר הליכה בידו עשה ואינו הולך שכר
 מעשה בידו הולך ועשה חסיד לא הולך ולא עשה
 רשע:

יח ארבע מדות ביושבים לפני חכמים ספוג ומשפך
 משמרת ונפה ספוג שהוא ספוג את הכל ומשפך
 שמכניס בזו ומוציא בזו משמרת שמוציאה את תינו
 וקולטת את השמרים ונפה שמוציאה את הקמח
 וקולטת את הסלת:

15. A tanítványoknak négy osztálya van. Némelyik sebesen fel fog valamit, de hirtelen el feledi, s e szerint a hiba elenyészteteti a tehetséget, némelyik nehezen fog föl valamit, de nehezen is feled, itt a tehetség kipotolja a fogyatkozást; a ki hamar felfog valamit s nehezen feledi, azt jelesül ékíté föl a természet; de ki nehezen fog föl valamit s könnyen feled, azzal mostohán bánt. —

16. Négy osztályt takáltunk azok közt, kiknek helyzetök meg engedi hogy alami'snát osszanak ki. Némelyik örömet ad, de nem akarja, hogy mások is adjanak, ez az irigyek' osztályába tartozik; némelyik kívánja hogy adjanak mások, de ő megkiméltessék, ez a fukarokhoz tartozik; de ki maga örömet ad, s kívánja hogy mások is adjanak, az emberbarát; ki pedig maga nem akar adni, s azt sem engedi meg, hogy mások adjanak — rosszindulatú. —

17. Négy osztályúak azok, kik hajlandók a tanítóintézetet meglátogatni. Némelyik meglátogatja, de nem követi a tanulmányokat, ennek leg alább annyi érdeme van hogy fölkeresé azt; némelyik erkölcsileg cselekszik ugyan, de nem látogatja meg az iskolát, ennek érdeme a gyakorlatban áll; meglátogatni az iskolát, s erkölcsileg cselekedni, ezek jelelik a valódi kegyest; meg nem látogatni s nem követni, ezek jelelik az istentelent. —

18. Negyemű tulajdont vehetni észre azoknál, kik a bölcsek' körében tartozkodnak. Olyanok mint a szivacs, tölcser, szűrő s szita; a szivacshoz hasonlít, mely mindent magába szív, a tölcserhez, mely a mit egy oldalon magába veszi, a másikon ismét átbocsátja; a szűrőhöz melyen a bor átfolyik, a söprő benmarad; a szitához, melyen a lisztpor áthúll, és a lisztláng benmarad. —

יט כַּל-אַהֲבָה שֶׁהִיא תְלוּיָהּ בְּדָבָר בְּטֹל דָּבָר בְּטֹלָה
 אַהֲבָה וְשֵׁאינָה תְלוּיָהּ בְּדָבָר אֵינָה בְטֹלָה לְעוֹלָם.
 אִיזוֹ הִיא אַהֲבָה שֶׁהִיא תְלוּיָהּ בְּדָבָר זוֹ אַהֲבַת אֲמוּנָה
 וְתֹמֵר וְשֵׁאינָה תְלוּיָהּ בְּדָבָר זוֹ אַהֲבַת דָּוָר וְיִהְיוּנָתָן:

כ כַּל-מַחְלָקַת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוּפָה לְהַתְקִים
 וְשֵׁאינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם אֵין סוּפָה לְהַתְקִים אִיזוֹ הִיא
 מַחְלָקַת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם זוֹ מַחְלָקַת הַלֵּל וְשֵׁמַיִ
 וְשֵׁאינָה לְשֵׁם שָׁמַיִם זוֹ מַחְלָקַת קֶרֶחַ וְכַל-עֲדָתוֹ:

כא כַּל הַמּוֹזֵה אֶת הַרְבִּים אֵין חֲטָא בָּא עַל-יָדוֹ וְכַל-
 הַמַּחְטִיא אֶת-הַרְבִּים אֵין מִסְפִּיקוֹן בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת
 תְּשׁוּבָה. מִשֶּׁה זָכָה וְזָכָה אֶת-הַרְבִּים זְכוּת הַרְבִּים
 תְּלוּיָהּ בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֲדַקֵּת יי עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטֵי עַם-יִשְׂרָאֵל
 יִרְבְּעוּ בֶן נֶכֶט חֲטָא וְהַחְטִיא אֶת-הַרְבִּים חֲטָא הַרְבִּים
 תְּלוּיָהּ בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר עַל חַטָּאוֹת יִרְבְּעוּ אֲשֶׁר חֲטָא וְאֲשֶׁר
 הַחְטִיא אֶת-יִשְׂרָאֵל:

כב כַּל-מִי שִׁישׁ-בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הִלְלוּ חוּא
 מִתְלַמְּדוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם אָבִינוּ וְשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אַחֲרָיו

19. Az olyan szeretet, mely valamely mellékes tekintettől függ, ki alszik, mihelyt az alap megszűnt hatni; de az olyan, mely minden mellékes nézettől ment, soha sem enyészik el. Melyik példa tanítja a mellékes nézettel összekötött szeretet' következtét? az melyet Ammonnak Thamar iránti szeretete előnkbe ad (lásd Sámuel 2, 13.); s melyik tanítja mi legyen a tiszta szeretet? Dávid' Jonáthán iránti szeretete. —

20. Azon meghasonlás, mely fensőbb érdekbű ered, végtére is fentartja magát, — de a mely nem magasb érdekből származik el enyészik. S melyik meghasonlást lehet ily fensőbb eredményű érdeknek tartani? Azt, mely Hillel és Schamai tanodája közt állt elé; s melyik meg hasonlást szülte a magános érdek? — a Korák s csoportja köztit. —

21. Ki valamely községet az erőnyre vezet, az tisztán marad minden vétectől; de a ki valamely községet bűnre vezet, azt nem engedik az elcsábitottak bánathoz jönni. Moses maga erényes volt, s erőnyre vezeté a községet, azért a község' erőnye nékie tulajdonittaték; így mondatik az írásban (5 Mos. 23, 21.) „Isteni erőnyt gyakorlott ő s annak jogait vitte be Izráelbe“. — De Jeroboám a Nebát fia bűnös volt, s bűnre vezette a sokaságot; azért tulajdonittatik nékie a sokaság büne is; a mint az írásban mondatik: (1 Királyok. 14, 16.) „A Jeroboám vétkeért, ki bűnhődött, s Izráelt bűnre csábitá“.

22. Ki a következő három tulajdonokkal bir atyáknak Ábrahámnak tanítványi közé tartozik; de a ki a más utóbb következő tulajdonokkal bir, az istentelen

הוא מתלמידיו של בלעם הרשע עין טובה ורוח
 גמוכה ונפש שפלה תלמידיו של אברהם אבינו עין
 רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה תלמידיו של בלעם
 הרשע מהדין תלמידיו של אברהם אבינו לתלמידיו
 של בלעם הרשע תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין
 בעולם הזה ונוחלין העולם הבא שנאמר להנחיל אחבי
 יש ואצרתיהם אמלא תלמידיו של בלעם הרשע
 יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר ואתה אלהים
 תורידים לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו
 ימיהם ואני אבטח בהם :

כג יחודה בן תימא אומר הוי עז בגמר וקל בגשר
 רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביה שבשמים הוא
 היה אומר עז פנים לגיהנם ובקשת פנים לגן עדן יחי
 רצון מלפניו יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית
 המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך :

כד הוא היה אומר בן חמש שנים למקרא בן עשר
 שנים למשנה בן שלש עשרה למצות בן חמש עשרה
 למקרא בן שמונה עשרה לחפה בן עשרים לרדוף בן

Bileám tanítványi közé. Nyájas szem, szerény elme, s igénytelen kedély bélyegzik az Ábrahám' tanítványit; irigy szem, kevély elme s kielégíthetlen kedély az istentelen Bileám' tanítványit. De minő sors különbözteti meg atyánknak Ábrahámnak tanítványit, az istentelen Bileám' tanítványitól. Atyánknak Ábrahámnak tanítványi éldellik e világot s egy jövő életet nyernék örökségül. Így mondja ezt az irás: (Példb. 8, 21.) Örök lételt adok kedvenceimnek örökül, s megtöltöm itt alant élelemtárukat. Az istentelen Bileám' tanítványi a poklot öröklik, s a kárhozat' sirjába esnek; a mint megvagyon irva: (Solt. 55, 24.) „Te azért mindenható betaszítod őket kárhozat' sirjába, a vér szomjazók s álnokok éltök felét érik el — én pedig te benned bízom“!

23. Jehuda Thema fia tanítá: légy merész, mint a párdúc, s könnyű mint a sas, gyors mint a szarvas s bátor mint az oroszlány, az égi atya akaratjának telyesítésében. Ő mondá továbbá: Az arcátlan a poklohoz tartozik s a szemérmesnek édében van helye. Legyen a te akaratod örökévaló Istenünk s öseink Istene! hogy a szent egyház csak hamar még napjainkban építtessék föl, s add nekünk a te szent írásodban meg ígért részt 1).

24. Továbbá mondá ő: az öt éves érett a szentírás olvasására; a tizéves a Mischnábani oktatásra; a tizenhárom éves a törvények' gyakorlata; a tizenötéves a Talmud tanulására; a tizennyolc éves a házasságra; a húsz éves a mesterség üzésére. A harmincadik év meg

1) Ezen imádság zárja be az egész értekezést, mely öt szakaszból áll; s a következő oktató mondatok úgy látszik későbbi öszveszedés alkalmával függelék gyanánt csatoltak hozzá.

שְׁלֹשִׁים לָכֶח בֶּן־אַרְבָּעִים לְבִינָה בֶן־חֲמִשִּׁים לְעֶצֶה בֶּן־
 שָׁשִׁים לְזִקְנָה בֶּן־שִׁבְעִים לְשִׁיבָה בֶּן־שְׁמוֹנִים לְגִבּוֹרָה
 בֶּן־תְּשַׁעִים לְשׁוֹחַ בֶּן־מֵאָה כְּאֵלוֹ מֵת וְעֵבֶר וּבְמַל מִן
 הָעוֹלָם:

כה בֶּן־בֶּן בֶּן אֹמֵר הַפֶּד־בָּה וְהַפֶּד־בָּה דְכֻלָּא בָּה
 וּבָה תַחֲזִי וְסִיב וּבְלָה בָּה וּמִנָּה לָּא תִזְעֶה שְׂאִין לָּה מְדָה
 טוֹבָה הִימְנָה:

כז בֶּן־הָא הָא אֹמֵר לְפִים צַעֲרָא אֲנָרָא:

רבי תַּנְיָה בֶּן־עֲקִשְׂיָא אֹמֵר רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְזִכּוֹת אֶת־יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָתֵם תּוֹרָה וּמִצְוֹת
 שֶׁנֶּאֱמַר יי חָפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָר:

hözza a férfiú erőt; a negyvenedik a tapasztalatot; az ötvenedik a tanácsadási képességet; a hatvanadikban kezdődik a kor; a hetvenedikben az őszkor a nyolcvanadikban a vénség; a kilencvenedikben a hajlott kor; s ha el érte az ember a századik évet; közelg hunyta, és a világra nézve ki holt. —

25. Ben-Bag-Bag mondá; Forgasd minden oldalról a törvényt; mert az mindent magában foglal, abban mindent láatsz: a mellet vénülj s öszülj meg s ne hagyj föl vele, mert annál nincs jobb potlék. —

26. Ben Hé-Hé mondá; minő a munka olyan a jutalom. —

Rabbi Chanania Akaschia' fia megjegyze: a magasztalt szent föl akarta Izráelt vjlágosítani, azért adott nékie oly sok tanításokat s törvényeket; erre mutat eme hely is: „Az öröké való kegyelemnél fogva azt kívánja, hogy a törvény tenyésszen, s elterjedjen“. — (Ésaiás 42, 21.)

פ ר ק ש ש י

שְׁנו חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּרוּךְ שֶׁבָחָר בָּהֶם
וּבְמִשְׁנָתָם:

א רַבִּי מֵאִיר אָמַר כָּל־הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לְשִׂמְחָה זוֹכֵה
לְדַבְרִים תְּרַבֶּה וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבַל־הָעוֹלָם כָּלוּ כַּדִּי
הוּא לוֹ נִקְרָא רַע אָחֻב אוֹהֵב אֶת־הַמָּקוֹם אוֹהֵב אֶת־
הַבְּרִיּוֹת מִשְׂמַח אֶת־הַמָּקוֹם מִשְׂמַח אֶת־הַבְּרִיּוֹת וּמַלְבִּישְׁתוֹ
עֲנָה וִירָאָה וּמְכַשְׂרָתוֹ לְהִיּוֹת צַדִּיק חָסִיד יֵשֶׁר וְנֶאֱמַן
וּמְרַחֲקָתוֹ מִן־הַחֲטָא וּמְקַרְבָּתוֹ לִידֵי זְכוּת וְנִתְּנִין מִמֶּנּוּ
עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה בִּינָה וְגִבּוֹרָה שֶׁנֶּאֱמַר לִי עֲצָה וְתוֹשִׁיָּה אֲנִי
בִּינָה לִי גִבּוֹרָה וְנִתְּנָת לּוֹ מַלְכוּת וּמְמַשְׁלָה וְחַקּוֹר דִּין
וּמְגַלִּין לוֹ רְזֵי תוֹרָה וְנַעֲשֶׂה כַּמַּעֲיָן הַמִּתְגַּבֵּר וּכְנֶהֱרַךְ שְׂאִינוֹ
פּוֹסֵק וְהוּא צָנוּעַ וְאֶרְךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֲלֻבוֹנוֹ וּמְגַדְּלָתוֹ
וּמְרוֹמְמָתוֹ עַל כָּל־הַמַּעֲשִׂים:

ב אָמַר רַבִּי יְהֵשֶׁע בֶּן־לֹוֹי בְּכָל־יוֹם יוֹם בַּת־קוֹל

Hatodik Szakasz.

A következőket a bölcsek mischna sztylben adák. Boldogok kik őket, s tanokat méltányolják 1). —

1. Rabbi Mejér tanítá: Ki a törvény' vizsgálatát ösmeri hivatásának, sok elsőbségre teszi magát méltová; egész világ bölcsét találja benne; mindenhol barátoknak s kedvencnek neveztetik; szereti az Istent, kedvelli az embereket; meg örvendezteti a teremtöt, megvidámitja a teremtményeket. A tudomány fölékesíti ötet alázatossággal s isteni félelemmel, s képessé teszi, hogy alkalmas, igazságos, emberbarát, őszinte s igazszívű legyen; el távolítja a büntöls erőnyre vezet, általa gyönyörködhetni az ön-tanácsban, -segítségben, -belátásban s -munkás erőben; mert rola mondatik: „Nálam van a tanács s segedelem, én vagyok a belátás és a tevő erő enyim“. (Péld. 8, 14.) Az készít nekie helyet a kedélyek fölötti legnagyobb méltóságra s uralkodásra, megajándékozza ítélő erővel s föltárja számára a törvény titkait. Hasonló ő a fölbuzgó forráshoz, s a kiapadhatatlan folyamhoz; s mind e mellett is szeréay, hosszútűrő s kimélettel telyes a sértések iránt, mert föl s magasán helyezi őt az, mtnden teremtmények' fölibe.

2. Rabbi Josua Löwi' fia mondá: megzendül na-

1) A Mischna Rabbi Jehudának a szentnek oskolájában tanította, a mi ezen oskolán kívül Tanáimtól tanítatott, Breitha nevet visel. Az első tiszta heber sztyl által tünteti ki magát, az utobbi pedig rabbi-chaldei népnyelven van szerkezve. Még is ezen utolsó szakasz bár a Breitha szerzőjétől származik, a Mischna tiszta nyelven adatott. —

יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת אוי להם לבריות
 מעלבונה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא
 נזוף שנאמר גזם זהב באף חזיר אשה יפה וסרת מעם
 ואומר ותלחת מעשה אלהים הקמה ותמכתב מכתב
 אלהים הוא תרות על הלחת אל תקרא תרות אלא
 תרות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד
 תורה וכל מי שעוסק בתלמוד תורת הרי זה מתעלה
 שנאמר וממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

ג תלמוד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או
 פסוק אחד או דבור אחד אפילו אות אחת צריך
 לנהג בו כבוד שכן מצונו בדוד מלך ישראל שלא
 למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו
 אלופו ומידעו שנאמר ואתה אנוש בערכי אלופי
 ומידעי ותלא דברים קל וחומר ומתדוד מלך ישראל
 שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו
 רבו אלופו ומידעו תלמוד מחבירו פרק אחד או הלכה
 אחת או פסוק אחד או דבור אחד או אפילו אות אחת
 על אחד במה וכמה שצריך לנהג בו כבוד ואין כבוד

ponként egy szózat a Hóreb 1) hegyén e szavakat hangoztatva: Jaj azoknak, kik a szent törvényt megútálják; mert a ki tehetségei ellenére a szent törvénnyel nem foglalatoskodik, meg érdemli az elfajúlt nevet; tehetsége hasonló a disznó orrán lévő arany perechez, egy szép, de kellemnélküli nőhöz. (Péld. 11, 22.) A text szerint mondatik: „A táblák pedig isten mukái valának, az irás is isten' irása volt a táblákba vésvé“ (2 Mos. 32, 16.) De ne olvasd így Charuth — hanem Cheruth — mert senki sem független, hanem csak ki tudományal foglalkodik, s ki magát arra határozá fölmagasztaltatik, a mint az irás értesít: „Az ajándoktól a fönségbe 2). —

3. Ki az ő felebarátjától egy szakaszt, vagy egy oktató mondatot, egy szenthelyet vagy egy mondást, sőt ha csak egy betűt tanul is el, köteles iránta tiszteletet mutatni. Ennek példáját találjuk Dávidban, Izráel' királyában, ki Akitofeltől csak két dolgot tanult, s még is magához hasonlónak, tanítójának, s barátjának nevezé őt, a mint az irás bizonyítja, „s te ember, ki hozzám hasonló vagy, te az én tanítóm s barátom vagy“. (Solt. 55 : 14.) A következőzés világos; hogy ha Dávid, ki Izráel királya volt s Akitofeltől csak két dolgot tanult, s még is magához hasonlónak, tanítójának s barátjának nevezé őt; menyivel inkább köteleztetik egy közönséges ember, azt, kítől egy szakaszt, vagy

1) Nyugati tetője a Zion hegyének, hol a törvény adattatott.

2) Így léli (spiritualisirt) ezen Rabbi a helyneveket, melyek az Izráel' zárandoklatában elő jönnek, s a versengés forrásának énekében (4 Mos. 21, 18-19.) említetnek. Ott a mondatik; Midbartól Mathán fölé, vagy ezen lélítés szerint: a pusztából ajándok. Az ajándok alatt Thora (a szenttörvény) — melyet az izráeliták a pusztában nyertek — értetik. Mathanától Nachliel fölé, vagy ezen ajándoknál fogva hat be az ember az isteni birtokba; az az: az isteni tudomány' titkaiba; s Nachlieltől Bamoth fölé, vagy az isteni titkokba való hatás által eléri az ember a fönséget t. i. a legfensőbb meltsóságokat, vagy a földöntúli éledelet legmagasbb fokozatját. —

אֵלָא תוֹרָה שְׁנַאֲמַר כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֻלוּ וְתַמִּימִים
 יִנְחֻלוּ-טוֹב. וְאִין טוֹב אֵלָא תוֹרָה שְׁנַאֲמַר כִּי לָקַח טוֹב
 נִתְתִּי לָכֶם תּוֹרַתִי אֶל-תַּעֲזוּבוּ:

ד כִּד הִיא דְרֵכָה שֶׁל תּוֹרָה פֶּת בְּמַלַּח תֹּאכֵל וּמִים
 בְּמִשְׁוֹרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן וְמוֹי צֶעַר תַּחֲיֶה
 וּבִתְרוּהָ אַתָּה עֹמֵל אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵן אֲשֶׁרִיף וְטוֹב לָךְ
 אֲשֶׁרִיף בְּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לְעוֹלָם הַבָּא:

ה אֶל-תִּבְקַשׁ גְּדוּלָה לְעֶצְמְךָ וְאֶל תַּחֲמוּד כְּבוֹד יוֹתֵר
 מִלְמוּדָךְ עֲשֵׂה וְאֶל תִּתְאַוֶּה לְשִׁלְחָנָם שֶׁל מַלְכִים
 שִׁשְׁלַחְנֶךָ גְּדוּל מִשְׁלַחָנָם וּכְתָרְךָ גְּדוּל מִכְתָּרָם וְנֶאֱמָן
 הוּא בְּעַל מְלֹאכְתְּךָ שִׁישְׁלָם לָךְ שֶׁכֵּר פִּעְלָתְךָ:

ו גְּדוּלָה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן הַכְּהֻנָּה וּמִן הַמְּלָכוּת.
 שֶׁהַמְּלָכוּת נִקְנִית בְּשִׁלְשִׁים מַעְלוֹת וְהַכְּהֻנָּה בְּעֶשְׂרִים
 וְאַרְבַּע. וְהַתּוֹרָה נִקְנִית בְּאַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה דְבָרִים.
 וְאֵלוֹ חֵן בְּתַלְמוּד בְּשִׁמְיַעַת הָאֵזֶן בְּעֵרִיכַת שְׁפָתַיִם
 בְּבִינַת חֵלֶב בְּאִימָה בְּיִרְאָה בְּעִנּוּהָ בְּשִׁמְחָה בְּטַהֲרָה
 בְּשִׁמוּשׁ חֲכָמִים בְּדַקְדּוּק חֲבָרִים בְּפִלְפּוּל בְּתַלְמִידִים

egy oktató mondatot, egy szenthelyet, egy mondást, vagy ha csak egy betűt tanúl is — tisztelni. — Különösen illeti a tisztelet a tudományosságot, azért mondatik az írásban: „a böcssek tiszteletet nyernek, s a kegyesek vagyont örökség szerint“. (Péld. 3, 35.) A jó is különösen tudomány által éretik el; az írás' szavai szerint: A tudományért adok néktek egy jót, annak o k á é r t e l n é hagyjátok az én tanításomat“ 1). —

4. A következő életmód vezet tudományra: Sóskenyér legyen eledeled, közönséges viz itald, a csupasz föld fekhelyed; szóval szigorún kell élned, s magad egész erővel tudományra áldoznod. Ha e'ként cselekszel, úgy boldog vagy, jól van dolgod; boldog vagy e világon s jól leszen dolgod a jövő életben. —

5. Ne törekedj külső nagyság után, s ne ásitózz hiú dicsőség után; tetednek ösmeretidet fölül kel múltia. Ne sovárogi fejedelmi asztalok után, mértékletes ebéded elébbvaló asztalaiknál, s a te éked nagyobb böcsű mint az övék, s a mesterben, kinek szolgálatjában vagy bizhatsz, hogy gazdagon fogja munkádat jutalmazni. —

6. A tudományosság terjedelmesebb mint a papság s uraság; mert uraságot nyerhetni harminc elsőbségekel 2), a papságot pedig huszonnégyel; de a tudományosságot csak nyegyvennyolc lényeges tulajdonok által lehet megnyerni, még Pedig: 1. tartós szorgalom által, 2. figyelmes halgatás által, 3. helyes kimondás által, 4. érett gondolkodás által, 5. nemes szemérem által, 6. tiszteletadás által, 7. szerénység által, 8. lélekvidámság által, 9. tiszta elme által, 10. böcssekkeli társalkodás által, 11. vigyázva tett barátválasztás által, 12. a tanítványok éleselméjű vételkedése által, 13. csöndes megfontolás által, 14. az írás ösmerete által,

1) Péld. 4, 2. — A Mischnából van át véve. Lásd fentebb 3-ik szakasz 8-ik Mischna, hol a jón a világot érti a Rabbi, mert a mondatik a teremtrsről: Megnézé az Isten, hogy az jó legyen. —

2) Harminc földi birtokot számítanak a régi Rabbik, melyek az uraság' teljes fényét meg adják. —

בְּיָשׁוּב בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה בְּמַעוֹט סְחוּרָה בְּמַעוֹט דְּרָךְ
 אַרְץ בְּמַעוֹט תַּעֲנוּג בְּמַעוֹט שְׁנָה בְּמַעוֹט שִׁיחָה בְּמַעוֹט
 שְׁחוּק בְּאַרְךְ אַפִּים בְּלֵב טוֹב בְּאַמוּנַת חֲכָמִים בְּקַבְּלַת
 חִיסוּרֵינַי הַמְּכִיר אֶת־מְקוֹמוֹ וְהַשְּׂמַח בְּחֶלְקוֹ וְהַעֲשֵׂה
 סִיג לְדַבְּרָיו וְאֵינוֹ מִתְחִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ אֲהוּב אִיהֵב
 אֶת־הַמְּקוֹם אִיהֵב אֶת־הַנְּבִיאוֹת אִיהֵב אֶת־הַצְּדָקוֹת
 אִיהֵב אֶת־הַמִּישְׁרִים אִיהֵב אֶת־הַתְּכַחוֹת וּמִתְרַחֵק מִן־
 הַכְּבוֹד וְלֹא מֵנִים לְבֹו בְּתִלְמוּדוֹ וְאֵינוֹ שְׂמַח בַּחוּרְאָה
 נוֹשֵׂא בְּעוֹל עִם חֲבֵרוֹ וּמְכַרְעוֹ לְכַף זְכוּת וּמַעֲמִידוֹ
 עַל הָאָמֶת וּמַעֲמִידוֹ עַל הַשְּׁלוֹם וּמִתְיָשֵׁב לְבֹו בְּתִלְמוּדוֹ
 שׂוֹאֵל וּמְשִׁיב שׂוֹמֵעַ וּמוֹסִיף חֲלוּמֵד עַל־מְנַת לְלַמֵּד
 וְחֲלוּמֵד עַל־מְנַת לַעֲשׂוֹת הַמַּחֲכִים אֶת־דַּבְּרוֹ וְהַמְּכַוֵּן
 אֶת־שְׂמוּעָתוֹ וְהַאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ הָא לְמַדָּת כָּל־
 הָאֹמֵר דְּבַר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מֵבִיא גְּאוּלָּה לְעוֹלָם שְׁנֵאמַר
 וְתֹאמַר אֶסְתֵּר לְמַלְךְ בְּשֵׁם מְרַדְּכִי׃

י גְּדוּלָּה תוֹרָה שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת חַיִּים לְעוֹשֵׂיהָ בְּעוֹלָם
 חוּה וּבְעוֹלָם הַבָּא שְׁנֵאמַר כִּי־חַיִּים חַס לְמַצְאֵיהֶם וּלְכָל־
 בְּשָׂרוֹ מֵרַפָּא וְאוֹמַר רַפְאוֹת תְּהִי לְשָׂרְךָ וְשִׁקּוּי

15. a Mischna' ösmerete által, 16. mértékletes foglalkodás által, 17. a közügybeni mértékletes részvét által, 18. mértékletes örömelelet által, 19. mértékletes álom által, 20. beszédbeni mérték tartás által, 21. mértékletes időtöltés által, 22. hosszú türés által, 23. szivjóság által, 24. bölcsék iránti bizodalom által, 25. a fájdalomkban önmeadás által, — Továbbá: 26. ösmernie kell alapotja' rendeltetését, 27. kevéssel meg kelletik elégednie, 28. kifejezéseiben magát zabolázuia, 29. ne legyen öntetsző, 30. még is magát kedveltető, 31. a teremtőt, 32. teremtményeket, 33. az erőnyt, 34. öszinteséget, s 35. útba igazitást szeresse, 36. vonja el magát a hivataloktól, 37. kivivott ösmereteibe ne kevélkedjék, 38. s itéleteivel ne büszkélkedjék, 39. kötelessége továbbá embertársai' nyomatását részvétel enyhíteni, 40. mindenikét jó oldalról itélni, 41. igazságra vezetni, és 42. egyeségre léptetni, 43. kötelessége ezen kívül elé adásába (vizsgálódásába) rendet vinni bé, 44. kérdezni s cáfolni, 45. figyelni s tudományát nevelni, 46. tanulni, hogy tanithasson, 47. tanulni, hogy a szerint munkálhasson, 48. tanítója bölcsességének hirt szerezni; minden nyert közleményre figyelni, hogy valamely vélemény' előadásánál annak szerzőjét megnevezhesse. Hogy valamely előadásnak a szerző nevébeni közlése boldogságot ad a világnak láthadd a hisztóriai helyből, s Eszter tudositá arról a királyt a Mardocheus nevében“ (Eszter 2, 22.)

7. Felsőges a vallástudomány, mert az életet ad követőinek e világon és a jövőn; ez ad — mint az irás mondja — halhatatlanságot keresőinek, s egészséget testeiknek. —(Péld. 4, 22.) Így mondatik ez (Péld. 3, 8.) is: „Egészes ez a te húsodnak, s megújulás csontaidnak“, és továbbá „életfája ez mind azoknak kik meg

לְעֲצֻמוֹתֶיךָ. וְאוֹמֵר עֵץ-חַיִּים הִיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ וְתִמְכִּיךָ
 מֵאֲשֶׁר. וְאוֹמֵר כִּי לִגְוֵת חַן הֵם לְרֵאשֶׁף וְעֵנָקִים לְגִרְגָּתֶךָ.
 וְאוֹמֵר תִּתֵּן לְרֵאשֶׁף לִגְוֵת-חַן עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת תִּמְנֶנְךָ.
 וְאוֹמֵר כִּי-כִי יִרְבוּ יַמֶּיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים. וְאוֹמֵר
 אֲרֶךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְאוּלָּהּ עֲשֵׂר וּכְבוֹד. וְאוֹמֵר כִּי
 אֲרֶךְ יָמִים וְשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם יוֹסִיפוּ לְךָ:

ח רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן-יְהוֹדָה מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן-יְחִיאִי
 אוֹמֵר תְּנוּי וְהִפָּח וְהִעֲשֵׂר וְהִכְבוֹד וְהִחַקְמָה וְהִזְקַנָּה
 וְהַשִּׁיבָה וְהַבְּנִים נָאֵחַ לְצַדִּיקִים וְנָאֵחַ לְעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר
 עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא. וְאוֹמֵר תְּפָאֶרֶת
 בַּחֲוִירִים פָּחַם וְהִרֵר זְקֵנִים שִׁיבָה: וְאוֹמֵר עֲטֹרַת זְקֵנִים
 בְּנֵי בָנִים וְתְּפָאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם. וְאוֹמֵר וְחִפְרָה הַלְּבָנָה
 וּבוֹשָׁה תִּחַמָּה כִּי-מֶלֶךְ יִי צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם
 וְנִגְדַר זְקֵנָיו כְּבוֹד:

ט רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן-מִנְסִיא אוֹמֵר אֵלֹו שְׁבַע מִדּוֹת שִׁמְנוּ
 חֲכָמִים לְצַדִּיקִים כָּלֶם נִתְקַיְמוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו:

י אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶן-קֶסְמָא פָּעַם אָחַת תְּיִיתִי מִחֶלֶךְ בְּדֶרֶךְ
 וּפָנַע בִּי אָדָם אֶחָד וְנָתַן לִי שְׁלוֹם וְחִתּוּרְתִי לוֹ שְׁלוֹם

fogják, s boldogok azok kik meg tartják“. — (Ugyan ott 3, 18.) továbbá mondatik: kellemes ékessége az fejednek s pompás éke nyakadnak“; (ugyan ott 1, 9.) — „Általam — szól ez — növekednek napjaid, s nyúlnak életed' évei“ (Péld. 9, 11.) „Mert hosszú élet van ennek jobbjában, s baljában gazdagság s méltóság“. (ugyan ott 3, 16.) Továbbá: „élettartóságot, vidám éveket, s boldogságot ajándékozand néked bőv számmal“. (ugyan ott 3, 2.) —

8. Rabbi Simon Jehuda fia, mondá Rabbi Simon Jochai fiának nevében: szépség, erő, gazdagság, tisztet, bölcsesség, kor, öszfő s gyermekek hála ékesítik a kegyeseket, s egyszersmind a világot is. Így mondatik ez az írásban is: „ékes korona a vénség, mely az igazság útján nyerhető“. (Péld. 16, 31.) Továbbá, „az ifiú éke az erő, az öreg ékessége az ősz fő“ (ugyan ott 20, 29.) Továbbá: „az öregség' koronája az unokák' serege, s a gyermekek a szülék ékei“ (ugyan ott 17, 6. így is fejezi ki magát az írás: „elpirúl a hold, el halaványúl a nap, midőn a seregek ura uralkodni fog Zion hegyén s Jerusálemen; de vénei elibe dücsöség sugározand. (Esaiás 24, 23.) —

9. Rabbi Simon Menasia fia mondá: azon hét tulajdonok, melyeket a bölcsek a kegyeseknek rendelnek a Rabbin 1) s gyermekein mind betelyesedtek. —

10. Rabbi Jose Kisma fia beszélé: Midőn egykor útaztam, összev találkozték vélem valaki, ki engem köszönte, s midőn békeköszöntését nyájasan visszonznam, kérdezett „Rabbi honnan való vagy? egy híres városból —

1) Rabbinak jelsül Rabbi Jehuda a szent, neveztetett. —

אמר לי רבי מאיזח מקום אתה אמרת לי לו מעיר גדולה
של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור
עמנו במקומנו ואני אתן לך אלה אלפים דינרי זהב
ואבנים טובות ומרגליות אמרת לי לו אם אתה נותן לי
כל-כסף יזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני
דר אלא במקום תורה וכן כתוב בספר תהלים על-ידי
דוד מלך ישראל טוב-לי תורת-פיך ממלפי זהב
וכסף • ולא עוד שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין
לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות
אלא תורה ומעשים טובים בלבד שנאמר בהתהלךך
תנחה אתך בשכבך תשמור עליך והקיצות היא
תשיחה • בהתהלךך תנחה אתך בעולם הזה בשכבך
תשמור עליך בקבר והקיצות היא תשיחה לעולם
הבא • ואמר לי הנספח ולי תזהב ואם יי צבאות :

יא חמשת קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו
הן תורה קנין אחד שמים וארץ קנין אחד אברהם
קנין אחד ישראל קנין אחד בית המקדש קנין אחד
תורה קנין דכתיב יי קניי ראשית דרכו קדם מפעליו

felelék — mely bölcseskről s tudosokról nevezetes; akkor mondá ő: nem tetszenék neked lakhelyünkön meg telepedni, ha néked ezerszer ezer arany dénart, s azon kívül drága köveket s gyöngyöket ajánlanék? Erre visszonzám: ha az egész világ' aranyát s ezüstjét, drága köveit, s gyöngyeit valóban nekem adnád is, még is ott lalnám hol a tudományosság honol. Így mondatik ez Dávid' Izráél királyának Soltárában nyilván „Kedvesebb előttem szádnak tudománya sok ezer aragnál s ezüstnél“. (Solt. 119, 72.) De nem csak ez; valyon ha az ember e világtól megválík, fogja e az ezüst, arany, drága kő a vagy gyöngy követni? nem a tudományok s jó tettek e azok egyedül, melyek őt utóhírként követik? Ide mutat ezen hely is: „ha mégy követend¹⁾, ha alszol, örködik, s ha föl ébredsz, közbenjáród leend; (Péld. 6, 22.) Ha mégy, vezetend e világon, ha alszol örködénd, a sírban, s ha fölébredsz, szószólord leend, a jövő életben“. Továbbá mondatik az írásban: „Enyim az ezüst, s enyim az arany, ezt mondja a seregeknek ura“. — Chagi 2, 8.) —

11. Öt féle birtokot választá ki magának a magasztalt Isten sajátúl, s ezek 1. a törvény, (vallás), 2. az ég és föld, 3. Ábrahám, 4. Iaráél, és 5. a szent egyház. A törvényre nézve bizonyítja a következő hely: „az örökévaló sajátjául választá engem' ki, én vagyok az ő világ törvének alapja, még a teremtésnek kezdete előtt“. (Péld. 8, 22.) Az égre s földre nézve eme hely: „Igy szól az Úr: — az ég az én thronom, s a föld lábaimnak zsámolya; hol vagyon a ház, melyet építhetnétek nekem, s hol vagyon az én nyugalmam' helye? (Esaiás

1) A vallás mint tetleges tan. —

כִּמְאֹז : שָׁמַיִם וָאָרֶץ מִגֵּין דְּכִתִּיב בַּח אָמַר יי הַשָּׁמַיִם
 כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הַדָּם רַגְלֵי אֵי-זוּחַ בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי
 וְאֵי-זוּחַ מְקוֹם מְנוּחָתִי * וְאוֹמַר מִה־רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ יי
 כֹּלֶם בְּחִכְמָה עָשִׂיתָ מְלֶאכֶה הָאָרֶץ קִנְיָנֶיךָ * אֲבִרְתֶּם
 מִגֵּין דְּכִתִּיב וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן
 קִנְהַ שָׁמַיִם וָאָרֶץ * יִשְׂרָאֵל מִגֵּין דְּכִתִּיב עַד-יַעֲבֹר עִמָּךָ
 יי עַד-יַעֲבֹר עִם-זוֹ קִנְיָתִי : וְאוֹמַר לְקַדוּשִׁים אֲשֶׁר-בְּאָרֶץ
 הַמָּוֶה וְאֲדִירֵי כָּל-חַפְצֵי-כֶסֶם * בַּיִת הַמְּקַדָּשׁ מִגֵּין דְּכִתִּיב
 מִכּוֹן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלָּתִי יי מְקַדָּשׁ אֲדָנִי כִּוְנֵנוּ יִרְדֶּךָ * וְאוֹמַר
 וַיְבִיאֵם אֶל-גְּבוּל קְדִישׁוֹ הַר-זֶה קִנְיָתָה יְמִינוֹ :

יב כָּל מַה-שֶּׁבָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא
 בָּרָאוּ אֵלָא לְכַבּוּדוֹ שֶׁנֶּאמַר כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וּלְכַבּוּדִי
 בָּרָאתִי יִצְרָתִיו אֶף-עָשִׂיתִיו * וְאוֹמַר יי יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד :

רַבִּי חֲנַנְיָהּ בֶּן-עֲקֻשְׂיָא אוֹמַר רָצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְזוֹנוֹת אֶת-יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תִּירָה וּמִצּוֹת
 שֶׁנֶּאמַר יי חָפֵץ לְמַעַן צַדִּיקוֹ יִגְדִיל תוֹרָה וַיֵּאדִיר :